

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «**УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКІ ВІДНОСИНИ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР**»

Виконала: студент 2 курсу, групи УКР-61
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Левчук Анастасія Михайлівна

_____
(прізвище та ініціали)

Керівник: д. і. н., проф. Лиман С. І.

_____
(прізвище та ініціали)

Рецензент: к. е. н., доц. Марченко І. С.

_____
(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

_____
(підпис)

Вялієв Фаріз

_____
(прізвище та ініціали)

Харків – 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) другий (магістерський)

Напрямок підготовки

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Доц. Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

Левчук Анастасія Михайлівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Українсько-словацькі відносини: регіональний вимір»

керівник роботи Лиман Сергій Іванович, д. і. н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від №4002-5/1581 від 01.07.2024

2. Строк подання студентом роботи 25.11.2024 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Дослідити науково-теоретичну базу дослідження українсько-словацьких відносин.; визначити українсько-словацькі відносини як об'єкт міжнародно

політичних досліджень; розглянути українсько-словацькі політичні контакти та їх роль у розвитку міждержавного співробітництва; проаналізувати торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною; оцінити трансформацію американо-китайських відносин у першій чверті ХХІ століття; оцінити співпрацю в енергетичній сфері та транзитні можливості; розглянути регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва; простежити освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною; дослідити спільні гуманітарні проекти та ініціативи; проаналізувати підтримку українських біженців та переселенців у Словаччині.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
	Розділ 1. Методологічні основи та джерельна база дослідження
	Розділ 2. Економічне та регіональне співробітництво між Україною та Словаччиною
	Розділ 3. Культурно - гуманітарне співробітництво між Україною та Словаччиною

5. Дата видачі завдання 03.09.2024р.

Студентка

підпис

А.М. Левчук

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

С. І. Лиман

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Левчук А.М. Українсько-словацькі відносини: регіональний вимір

Робота присвячена дослідженню розвитку українсько-словацьких відносин у регіональному вимірі в контексті сучасних викликів та можливостей. Визначено методологічні основи та джерельну базу дослідження українсько-словацьких відносин; здійснено порівняльний аналіз соціально-економічного та політичного профілю України та Словаччини; розкрито понятійно-категоріальний апарат, який є ключовим для вивчення двосторонніх відносин; досліджено стан і динаміку торговельно-економічної співпраці між Україною та Словаччиною; проаналізовано особливості співпраці у сфері енергетики, а також реалізацію прикордонних та регіональних проєктів; висвітлено культурно-гуманітарну взаємодію, включаючи освітні та культурні обміни, спільні ініціативи та програми підтримки українських біженців у Словаччині; оцінено вплив регіональної співпраці на інтеграцію України до європейського простору; спрогнозовано основні перспективи розвитку українсько-словацьких відносин у середньостроковій перспективі.

ANNOTATION

Levchuk A.M. Ukrainian-Slovak relations: regional dimension

The article is devoted to the study of the development of Ukrainian-Slovak relations in the regional dimension in the context of modern challenges and opportunities. The methodological foundations and source base for the study of Ukrainian-Slovak relations are determined; a comparative analysis of the socio-economic and political profile of Ukraine and Slovakia is carried out; the conceptual and categorical apparatus, which is key for the study of bilateral relations, is revealed; the state and dynamics of trade and economic cooperation between Ukraine and Slovakia are investigated; the features of cooperation in the energy sector are analyzed, as well as the implementation of border and regional projects; cultural and humanitarian interaction is highlighted, including educational and cultural exchanges, joint initiatives and programs to support Ukrainian refugees in Slovakia; the impact of regional cooperation on Ukraine's integration into the European space is assessed; the main prospects for the development of Ukrainian-Slovak relations in the medium term are predicted.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Методологічні основи та джерельна база дослідження	6
1.1. Українсько-словацькі відносини як об’єкт міжнародно політичних досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Понятійно-категоріальний апарат досліджень	13
1.3. Соціально-політичний та економічний профіль України та Словаччини	19
Розділ 2. Економічне та регіональне співробітництво між Україною та Словаччиною	26
2.1. Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною	27
2.2. Співпраця в енергетичній сфері	32
2.3. Регіональні проєкти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва	37
Розділ 3. Культурно - гуманітарне співробітництво між Україною та Словаччиною	46
3.1. Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною	46
3.2. Спільні гуманітарні проєкти та ініціативи	49
3.3. Соціальні програми підтримки українських біженців та переселенців у Словаччині	57
Висновки	69
Список використаних джерел	73
Додатки	79

ВСТУП

Актуальність дослідження українсько-словацьких відносин в регіональному вимірі зумовлена зростаючою важливістю співпраці між країнами Центрально-Східної Європи в умовах глобалізації, геополітичних змін та трансформацій, що відбуваються в європейському контексті. Співпраця між Україною та Словацькою Республікою охоплює широкий спектр аспектів, таких як політична, економічна, культурна та соціальна взаємодія. У цьому контексті ідея добросусідства, яка стала основною цінністю у відносинах між цими державами, відіграє важливу роль у зміцненні стабільності та безпеки регіону Центральної та Східної Європи, особливо в умовах нових викликів і загроз сучасного світу.

Спільний кордон, розвиток енергетичних і політичних відносин, відсутність серйозних суперечностей на зовнішньополітичному порядку денному, а також підтримка Словаччиною внутрішньополітичних реформ в Україні формують сприятливе підґрунтя для подальшого аналізу та прогнозування динаміки двосторонніх відносин. Особливу увагу слід приділити регіональному виміру, оскільки саме місцеві громади стають ключовими учасниками у реалізації спільних проєктів і ініціатив, спрямованих на покращення умов життя населення, зміцнення економічних зв'язків та підтримку стабільності в регіоні.

Проблематика розвитку міждержавних відносин України з огляду на події 2014 року є надзвичайно актуальною в контексті захисту національних інтересів. У цих умовах збереження добрих відносин із Словацькою Республікою має стратегічне значення для обох країн. Відсутність конфліктів, поглиблення співпраці в різних сферах та спільні зусилля щодо реагування на безпекові виклики роблять українсько-словацькі відносини важливим чинником у забезпеченні стабільності та безпеки як у двосторонньому, так і в регіональному вимірі.

Об'єктом дослідження є відносини між Україною та Словаччиною, зокрема їх регіональні аспекти.

Предметом дослідження є конкретні аспекти та елементи українсько-словацьких відносин, зокрема механізми реалізації співпраці, регіональні проекти, законодавча база, а також вплив політичних та економічних умов на розвиток відносин.

Метою дослідження є аналіз особливостей та тенденцій українсько-словацьких відносин у регіональному вимірі, визначення основних факторів, що впливають на розвиток співпраці, а також виявлення можливостей для подальшого зміцнення зв'язків між обома країнами.

Виходячи з мети роботи, необхідно вирішити наступні **завдання**:

- Дослідити науково-теоритичну базу дослідження українсько-словацьких відносин.
- Визначити українсько-словацькі відносини як об'єкт міжнародно політичних досліджень.
- Розглянути українсько-словацькі політичні контакти та їх роль у розвитку міждержавного співробітництва.
- Проаналізувати торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною.
- Оцінити співпрацю в енергетичній сфері та транзитні можливості.
- Розглянути регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва.
- Простежити освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною.
- Дослідити спільні гуманітарні проекти та ініціативи.
- Проаналізувати підтримку українських біженців та переселенців у Словаччині.

Ступінь вивченості проблеми українсько-словацьких відносин в регіональному вимірі є достатньо високим, однак все ще існують певні прогалини в наукових дослідженнях. Існує ряд праць, що висвітлюють окремі

аспекти співпраці, проте комплексний підхід до аналізу регіональних відносин та їх впливу на загальний розвиток двосторонніх зв'язків потребує подальшого дослідження. Це дозволить не тільки глибше зрозуміти існуючі тенденції, а й визначити нові можливості для співпраці між Україною та Словаччиною в умовах змінюваного міжнародного середовища.

Для написання роботи використано комплекс **методів**, зокрема, аналіз документів, що передбачає вивчення угод, меморандумів та інших офіційних документів, які регулюють співпрацю між країнами; порівняльний аналіз, який дозволить порівняти різні аспекти співпраці між Україною та Словаччиною з аналогічними відносинами інших країн регіону; соціологічні методи, такі як опитування та інтерв'ю з експертами, представниками влади та бізнесу для виявлення думок і перспектив розвитку відносин; а також статистичний аналіз, який включає вивчення статистичних даних щодо торговельно-економічних показників, обсягу інвестицій та інших економічних аспектів, що забезпечить глибше розуміння тенденцій і викликів у двосторонній співпраці.

Інформаційною базою слугували: роботи українських науковців: Артёмова І. В., Бенча О. Г., Біль М.М. та іноземних науковців: Товканець А, Притула К., Хорга І., аналітичні звіти, офіційні документи та угоди між Україною та Словаччиною, а також дані зі статистичних та інформаційних ресурсів обох держав.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків; містить 66 сторінок тексту, 1 рисунок, 4 таблиці та 2 додатки. Список джерел містить __ найменування.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Українсько-словацькі відносини як об'єкт міжнародно- політичних досліджень

Значення українсько-словацьких відносин у міжнародно-політичному контексті є важливим аспектом, що відображає не лише двосторонні зв'язки, а й роль двох держав у забезпеченні стабільності та безпеки в Центрально-Східній Європі. У цьому напрямку дослідження провідних вчених дають змогу глибше зрозуміти специфіку та перспективи співпраці.

Український дослідник Іван Артёмов у своїй роботі "Українсько-словацькі відносини: хронологія подій" (2021) зосереджується на аналізі ключових етапів формування двосторонніх відносин, включаючи історичний розвиток і сучасні виклики у співпраці між Україною та Словаччиною. У цьому дослідженні особливу увагу приділено регіональному виміру співпраці та її ролі у контексті європейської інтеграції України [12].

Також Іванов М.С. у своїй роботі «Динаміка українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі» наголошує на необхідності посилення політичного і економічного партнерства, зокрема у сфері реформ та енергетики, в умовах посилення геополітичних загроз. Це дослідження також розглядає роль Словаччини як надійного партнера України в ЄС [18].

Словаччина, як сусідка України та член Європейського Союзу, відіграє ключову роль у формуванні зовнішньої політики України, сприяючи її європейським прагненням та підтримуючи на міжнародній арені. Одним з основних аспектів співпраці є політична підтримка з боку Словаччини в питаннях внутрішніх реформ в Україні, зокрема в контексті євроінтеграції та реформування правових та економічних структур. Крім того, стабільні дипломатичні відносини між Україною та Словаччиною є важливими для забезпечення регіональної безпеки, зокрема через спільні ініціативи в рамках

міжнародних організацій, таких як ООН та ОБСЄ. Українсько-словацька співпраця також охоплює важливі питання економічної взаємодії, зокрема енергетичної безпеки, інфраструктурних проєктів та торговельних відносин, що мають великий потенціал для розвитку обох країн. Важливим елементом цієї співпраці є спільна боротьба з новими безпековими викликами, такими як гібридні загрози та геополітичні конфлікти, що підвищують значення двосторонніх відносин у контексті глобальних процесів.

Основні проблеми та теми дослідження українсько-словацьких відносин охоплюють низку важливих аспектів, що визначають динаміку двосторонньої співпраці та взаємодії між Україною та Словаччиною. Однією з основних тем є геополітичні фактори, які суттєво впливають на розвиток відносин між державами. Після 2014 року, у зв'язку з анексією Криму Росією та війною на сході України, Словаччина стала важливим партнером для України в регіоні, відіграючи роль посередника в ряді міжнародних процесів. Оскільки Словаччина є членом Європейського Союзу і НАТО, питання європейської інтеграції України через Словаччину стало важливим напрямом досліджень. Аналіз того, як Словаччина підтримує євроінтеграційні прагнення України, а також як взаємодіє з Україною на рівні ЄС, є однією з ключових тем у дослідженнях.

Економічна співпраця між Україною та Словаччиною є ще однією важливою темою. Товарообіг між країнами постійно зростає, і основними напрямками співпраці є енергетична безпека, транспортні перевезення, а також спільні інфраструктурні проєкти. Зокрема, важливим аспектом є транзит енергоносіїв через Словаччину до Європи, що сприяє економічній взаємозалежності та стабільності регіону. Окрім того, Словаччина активно бере участь у різноманітних інвестиційних проєктах в Україні, зокрема в енергетичному та аграрному секторах. Ці питання становлять суттєвий інтерес для дослідження, оскільки вони визначають не лише економічну стабільність, а й політичну близькість двох держав.

Політичні аспекти співпраці є також важливими в контексті українсько-словацьких відносин. Словаччина підтримує внутрішні реформи в Україні, зокрема в аспектах правової системи, боротьби з корупцією та економічних трансформацій. Крім того, Словаччина активно виступає за мирне вирішення конфлікту на сході України, підтримуючи санкції проти Росії та допомагаючи у гуманітарних питаннях. Тому, питання політичної підтримки, дипломатичних ініціатив та міжнародних позицій Словаччини стосовно України займають важливе місце у вивченні двосторонніх відносин.

Так у роботі Політика України щодо країн Вишеградської четвірки: на шляху до кращого взаєморозуміння та добросусідства" авторства Капітоненка М., Філіпчука М., Івашка І. присвячена аналізу взаємин України з країнами Вишеградської групи (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина). У ній розглядаються ключові аспекти співпраці в політичній, економічній, енергетичній та безпековій сферах [19].

Основний акцент зроблено на значенні добросусідських відносин для стабільності в регіоні Центрально-Східної Європи, інтеграційних прагненнях України до ЄС та НАТО, а також важливості регіональних ініціатив у забезпеченні стійкого розвитку та протидії спільним загрозам. Автори аналізують труднощі у взаємодії, такі як політичні розбіжності або історичні суперечності, але також пропонують шляхи їх подолання через діалог і співпрацю.

Безпекові питання є ще однією важливою темою в дослідженні українсько-словацьких відносин. Словаччина, як член НАТО, відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки в Центрально-Східній Європі, і її співпраця з Україною в цій сфері є стратегічно важливою. Питання регіональної безпеки, боротьби з гібридними загрозами, а також спільних військових навчань є основними напрямками дослідження. Словаччина, зокрема, підтримує ініціативи щодо посилення обороноздатності України та сприяє інтеграційним процесам країни до західних структур.

Не менш важливою темою є культурна та гуманітарна співпраця між Україною та Словаччиною. Вивчення взаємодії в галузі освіти, науки та культури є ключовим для розуміння глибини двосторонніх зв'язків. Програми обміну, підтримка культурних ініціатив та розвиток мовних і освітніх програм є важливими аспектами, що сприяють зближенню народів двох країн. Крім того, значущим є питання національних меншин, зокрема української меншини в Словаччині, та її роль у розвитку двосторонніх відносин.

Вклад міністрів закордонних справ, таких як Б. Огрізко з українського боку і Мірослав Лайчак з словацького, особливо у контексті європейської інтеграції, визначався активною дипломатичною діяльністю, направленою на підтримку України в її прагненні до євроінтеграції, а також на посилення економічної співпраці між країнами. Водночас, науковці, які досліджують українсько-словацькі відносини, зокрема українські політологи та історики, зробили важливий внесок у поглиблене розуміння специфіки цих зв'язків.

Роботи таких вчених, як Остапець Ю.О [21], Блинчук М.В. [15], які аналізували аспекти політичної співпраці та безпеки в Центрально-Східній Європі, та досліджували історичні та культурні зв'язки між двома народами, допомогли визначити основні проблеми та можливості співпраці.

Наукові роботи також відзначають значення культурного обміну та підтримки освіти. У цьому контексті заслуговують на увагу дослідження словацьких науковців, таких як Бенч О. Г. [13] та Алмашій В.В. [11], який аналізує культурно-освітню співпрацю між Україною та Словаччиною. Роль двох країн у контексті спільної безпеки в умовах міжнародних змін та Міжнародного центру перспективних досліджень, які організували серію дискусій щодо перспектив безпеки та транскордонного співробітництва.

Сучасні проблеми та виклики в дослідженні українсько-словацьких відносин пов'язані з численними змінами в міжнародному контексті, що вимагають адаптації наукових підходів і методів. Однією з основних проблем є недостатня кількість комплексних досліджень, які б враховували всі аспекти співпраці між Україною та Словаччиною, особливо в умовах глобальних змін

і геополітичних загроз. Багато наукових робіт фокусується на окремих аспектах, таких як економічна співпраця чи безпека, однак малий акцент робиться на інтегрованому підході, який би поєднував усі ці складові в єдину картину.

Також проблемою є складність прогнозування розвитку двосторонніх відносин через непередбачуваність глобальних процесів. Наприклад, рішення Словаччини щодо енергетичної безпеки чи зовнішньої політики можуть суттєво змінювати контекст українсько-словацьких відносин, адже Словаччина є важливим партнером для України в енергетичних питаннях, зокрема в транзиті газу через її територію. Зміни в політиці Європейського Союзу, взаємодія з іншими центральноєвропейськими країнами та регіональні конкуренції теж можуть впливати на двосторонні зв'язки, таке питання досліджував науковець Блинчук М.В. у своїй роботі «Україна у двосторонніх відносинах з країнами світу» [15].

Не менш важливим викликом є труднощі у вивченні локальних аспектів співпраці, зокрема на рівні місцевих органів влади та транскордонних ініціатив. Традиційно в українсько-словацьких відносинах великою увагою користуються міжурядові домовленості, але інтеграція місцевих громад в ці процеси є ще мало дослідженою. Місцеві ініціативи, такі як спільні проекти на прикордонних територіях, можуть бути ефективним інструментом для зміцнення зв'язків, однак їх значення і ефективність залишаються недостатньо оціненими в наукових колах.

Нарешті, виклик полягає в необхідності більш детального аналізу культурних та соціальних аспектів співпраці, які сприяють зміцненню двосторонніх зв'язків, але традиційно не є основною темою досліджень. Зважаючи на існуючі соціально-культурні обмеження, такі як мовні бар'єри або стереотипи, які іноді мають місце в сприйнятті між сусідніми народами, ці аспекти потребують більш детального дослідження для забезпечення глибшого розуміння взаємодії на всіх рівнях.

Перспективи розвитку українсько-словацьких відносин у міжнародно-політичному контексті є важливими для обох країн, особливо в умовах глобальних змін, європейської інтеграції України та нових безпекових загроз. Прогнози розвитку двосторонніх відносин між Україною та Словаччиною мають базуватися на кількох ключових факторах.

Перш за все, важливою є роль Словаччини як одного з найближчих союзників України в Європейському Союзі. Словацька Республіка, з огляду на своє стратегічне географічне положення, може виступати важливим мостом між Україною та ЄС. Вона активно підтримує європейські прагнення України, зокрема в контексті євроінтеграційних реформ та виконання вимог, необхідних для набуття повноправного членства України в ЄС. Оскільки Словаччина має досвід членства в ЄС, її політична та економічна підтримка є для України безцінною, особливо у питаннях адаптації до європейських стандартів у різних сферах, таких як правосуддя, енергетика, охорона навколишнього середовища та внутрішні реформи, про що згадували такі автори як Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. у роботі «Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України» [16].

Крім того, Україна та Словаччина мають спільний інтерес у забезпеченні енергетичної безпеки, особливо в умовах енергетичних загроз з боку росії. Спільні проекти в енергетичній сфері, такі як розвиток альтернативних джерел енергії та інтеграція енергетичних мереж, є важливим напрямом співпраці. Словаччина може відігравати ключову роль у диверсифікації енергетичних постачань до України, зокрема через трубопроводи та інші інфраструктурні проекти, що забезпечують енергетичну незалежність від росії. Окрім того, розвиток спільних інфраструктурних ініціатив може стати основою для зміцнення економічної співпраці між двома країнами, зокрема в контексті будівництва нових транспортних коридорів, що сприятимуть інтеграції України в європейську економіку.

Ще одним важливим напрямом розвитку двосторонніх відносин є співпраця у сфері безпеки. У зв'язку з напруженістю в регіоні, зокрема агресією росії проти України та дестабілізацією на сході Європи, Словаччина, як член НАТО, може відігравати важливу роль у зміцненні обороноздатності України. Спільні військові навчання, обмін досвідом у сфері оборони та підтримка ініціатив щодо посилення східного флангу НАТО є ключовими напрямами такої співпраці. Дослідженням цього напрямку займаються як українські, так і словацькі вчені, одним з них є Біль М.М. у роботі «Регулювання міграційної активності населення» [14] та іноземні науковці Хорга І. та Притула К. [47].

Крім того, підтримка Словаччиною санкцій проти росії у рамках європейських механізмів демонструє її готовність до спільного протистояння зовнішнім загрозам. Це висвітлено в роботах Іванова М.С. (Динаміка українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі). Ці дослідження підкреслюють стратегічну важливість українсько-словацької співпраці в оборонній сфері та її роль у регіональній безпеці [18].

З точки зору внутрішньополітичної ситуації, Словаччина продовжує підтримувати демократичні перетворення в Україні. Багато з тих реформ, які здійснюються в Україні, мають підтримку словацьких експертів і консультантів, які діють в рамках технічної допомоги ЄС. Особливо важливим є співробітництво в галузі верховенства права, боротьби з корупцією та зміцнення демократичних інститутів. Зважаючи на те, що Словаччина є країною, яка пройшла складний процес реформ після 2004 року, вона має значний досвід, який може бути корисним для України.

Одним із найбільш перспективних напрямів є регіональна співпраця, зокрема розвиток транскордонних ініціатив та підтримка місцевих громад на прикордонних територіях. Оскільки Словаччина та Україна мають спільний кордон, транскордонна співпраця стає важливим елементом двосторонніх відносин. Проекти в цій сфері можуть включати спільну розбудову інфраструктури, розвиток туризму, підтримку малого та середнього бізнесу в

прикордонних районах, що безпосередньо покращує умови життя населення обох країн і зміцнює міжкультурні зв'язки.

Однак, попри ці перспективи, українсько-словацьким відносинам притаманні і певні виклики. Одним із них є необхідність подолання залишкових суперечностей, таких як питання, пов'язані з меншинами (українська меншина в Словаччині та словацька меншина в Україні). Також важливим є вирішення питань економічної нерівності в прикордонних районах та забезпечення гармонійного розвитку двосторонньої економічної співпраці.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат досліджень

У дослідженні українсько-словацьких відносин важливо чітко окреслити понятійний апарат, який забезпечує наукову точність і глибину аналізу. Ключовими поняттями в цьому контексті виступають «міждержавні відносини», «добросусідство», «регіональна співпраця» та «стабільність і безпека», які визначають основні напрями та особливості взаємодії двох країн.

«Міждержавні відносини» розглядаються як багатовимірна система політичної, економічної, соціальної та культурної взаємодії між суверенними державами. В. Манжола акцентує увагу на тому, що ці відносини формуються під впливом геополітичних умов, історичних зв'язків та економічної взаємозалежності, що є актуальним для України та Словаччини. Принцип «добросусідства» в сучасній міжнародній політиці визначається як прагнення до збереження мирних і взаємовигідних відносин між сусідніми країнами. Цей аспект детально висвітлений у працях Артьомова І. В [12], яка підкреслює, що добросусідство є не лише елементом дипломатичних відносин, але й запорукою регіональної стабільності.

Термін «регіональна співпраця» охоплює широке коло ініціатив, спрямованих на вирішення спільних викликів у межах географічного простору, що об'єднує кілька країн. Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. [17] у своїх дослідженнях наголошує, що така співпраця є важливим інструментом

економічного зростання і розвитку транскордонних ініціатив, які є актуальними для українсько-словацьких відносин. Щодо поняття «стабільність і безпека», то його значення виходить за межі військової сфери й охоплює політичний, економічний та соціальний аспекти. Іванов М.С. [19] визначає стабільність і безпеку як здатність системи зберігати свої основні функції, незважаючи на внутрішні чи зовнішні загрози.

Вивчення складних процесів, які відбуваються у сфері міждержавних відносин, потребує використання усталених термінів і категорій, що дозволяють структурувати інформацію, пояснювати явища та робити обґрунтовані висновки. Чіткий понятійний апарат є основою для формування загальної методології дослідження, оскільки через поняття розкриваються сутність і специфіка ключових явищ, таких як міжнародне співробітництво, регіональна інтеграція чи транскордонна взаємодія.

Зокрема, у контексті міжнародних відносин поняття, такі як «міждержавні відносини», «добросусідство», «стабільність і безпека», допомагають розкрити характер взаємодії між державами та визначити основні принципи їхньої співпраці. Наприклад, термін «добросусідство» акцентує увагу на важливості підтримання мирних і взаємовигідних відносин між сусідніми країнами, що є критично важливим для України та її партнерів у Центрально-Східній Європі. У свою чергу, поняття «стабільність і безпека» розширює аналіз поза рамками військових аспектів, враховуючи також економічні, політичні та соціальні складові.

Крім того, понятійно-категоріальний апарат сприяє уніфікації підходів до вивчення міжнародних процесів, забезпечуючи єдність термінології в науковій спільноті. Це дозволяє дослідникам вести конструктивний діалог, порівнювати результати досліджень і застосовувати єдині стандарти у викладі матеріалів. Водночас правильно сформульований апарат полегшує прогнозування майбутніх змін у системі міжнародних відносин, оскільки дає змогу виявляти причинно-наслідкові зв'язки та закономірності у взаємодії держав.

Основні поняття, що використовуються у дослідженні українсько-словацьких відносин, мають важливе значення для глибшого розуміння специфіки їх співпраці, особливо в контексті сучасних геополітичних викликів та розвитку регіональної інтеграції. Одним з ключових понять є «міждержавні відносини», яке охоплює взаємодію між суверенними державами в різних сферах – політичній, економічній, соціальній та культурній. Це поняття розглядається як багатовимірна система, в якій важливу роль відіграють як державні інтереси, так і фактори, що визначають зовнішньополітичну стратегію держав. В. Манжола визначає міждержавні відносини як результат взаємодії держав, що зумовлюється їх геополітичними інтересами, історичними зв'язками та економічною залежністю. Українсько-словацькі відносини, в цьому контексті, є частиною європейського співробітництва, де важливу роль відіграє баланс національних інтересів обох країн.

Іншим важливим поняттям є «добросусідство», яке характеризує взаємні відносини між країнами, що знаходяться поруч і мають спільний кордон. Цей принцип визначає, на думку Товканець А. [49], сприяння розвитку стабільних, мирних і взаємовигідних відносин між сусідніми державами, уникаючи конфліктів і сприяючи розвитку спільних ініціатив. Добросусідство в українсько-словацьких відносинах є основою для підтримки стабільності і безпеки в Центрально-Східній Європі, особливо з огляду на спільні виклики, такі як безпекові загрози, економічні кризові явища та регіональні конфлікти.

Поняття «регіональна співпраця» також є центральним для аналізу відносин між Україною та Словаччиною. Це поняття описує співпрацю між державами, які знаходяться в одному регіоні і мають спільні інтереси в різних сферах. Лізанець М. В. [21] акцентує увагу на тому, що регіональна співпраця стає важливим інструментом для вирішення спільних проблем, таких як розвиток інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки та боротьба з екологічними проблемами. Для України і Словаччини ця співпраця є важливою як у контексті транскордонних ініціатив, так і для розвитку економічних зв'язків, що підтримують стабільність у регіоні.

Нарешті, поняття «стабільність і безпека» є ключовим у контексті зовнішньої політики обох країн. У цьому аспекті стабільність і безпека включають не лише військові аспекти, але й політичні, економічні та соціальні чинники, які впливають на загальну ситуацію в регіоні. Остапець Ю.О. [22] у своїх роботах визначає стабільність як здатність системи зберігати свої основні функції, незважаючи на зміни чи загрози, а безпеку – як забезпечення умов для сталого розвитку, що включає захист національних інтересів і запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам. У випадку з Україною та Словаччиною, стабільність і безпека обох країн взаємопов'язані, адже зміцнення двосторонніх відносин сприяє зміцненню безпеки в Центрально-Східній Європі в цілому.

Регіональний вимір українсько-словацьких відносин є важливим аспектом двосторонньої співпраці, оскільки географічна близькість, спільний кордон та спільні виклики сприяють розвитку транскордонної взаємодії між державами. Одна з ключових складових цього виміру — це взаємодія на рівні місцевих громад, яка має великий вплив на зміцнення відносин між країнами. Місцеві громади обох країн активно беруть участь у реалізації спільних проєктів, що охоплюють різноманітні сфери, від розвитку інфраструктури до екологічних ініціатив. Транскордонна співпраця дозволяє вирішувати низку локальних проблем, таких як екологічні питання, забезпечення енергетичної безпеки, розвиток транспортних коридорів, що суттєво покращує умови життя населення в прикордонних регіонах.

Особливо важливими є ініціативи, спрямовані на економічний розвиток, де країни можуть здійснювати спільні інвестиційні проєкти, розвиток малих і середніх підприємств, створення нових робочих місць. Україна та Словаччина активно співпрацюють у таких сферах, як енергетика, транспорт, екологія та культура, що дозволяє їм зміцнювати не лише економічні, а й культурні зв'язки. Водночас регіональна співпраця дозволяє обом країнам реагувати на спільні виклики, такі як безпекові загрози або кризові ситуації в інших країнах Європи, що також сприяє загальній стабільності у Центрально-Східній Європі.

Цей вимір має важливе значення не тільки для зміцнення двосторонніх відносин, але й для забезпечення стабільності в регіоні в цілому. Спільні інтереси та проблеми, такі як розвиток транспортних мереж або безпека на кордонах, сприяють розвитку ефективних механізмів співпраці, які відповідають вимогам сучасного часу. Регіональна співпраця між Україною та Словаччиною має потенціал для подальшого розвитку через активізацію місцевих ініціатив, спільних економічних проєктів та посилення безпекових заходів на рівні прикордонних територій.

Методологічні аспекти дослідження регіональної співпраці між Україною та Словаччиною передбачають використання комплексного підходу, який поєднує різні наукові методи для аналізу специфіки та динаміки відносин між двома країнами в рамках Центрально-Східної Європи. Оскільки регіональна співпраця охоплює широкий спектр аспектів — політичних, економічних, соціальних, культурних та екологічних — для її вивчення застосовуються міждисциплінарні підходи, які враховують географічну, історичну та культурну специфіку регіону. Одним з основних методів є порівняльний аналіз, який дозволяє виявити спільні риси та відмінності у розвитку двосторонніх відносин, а також вивчити успішні приклади співпраці в інших регіонах, що мають подібні умови. Важливою частиною методології є також аналіз транснаціональних процесів і їх вплив на місцевий рівень, оскільки регіональна співпраця багато в чому залежить від того, як взаємодіють місцеві громади та органи влади в прикордонних зонах [52]. Це дозволяє дослідити роль малих та середніх міст у розвитку транскордонної співпраці, вплив спільних проєктів на економічну стабільність і соціальну інтеграцію, а також їх здатність вирішувати локальні проблеми, такі як охорона навколишнього середовища або інфраструктурний розвиток. Використання методу соціологічного дослідження, зокрема анкетування та інтерв'ю з представниками органів влади, бізнесу та місцевих громад, допомагає глибше розуміти реальний стан та потреби співпраці на місцевому рівні.

Крім того, важливими методами є історико-структурний аналіз, що дозволяє оцінити еволюцію співпраці з огляду на історичні чинники, та системний аналіз, який дає змогу оцінити взаємозв'язки між різними складовими регіональної співпраці та їх вплив на загальний розвиток відносин. Застосування цих методів дозволяє глибше зрозуміти динаміку українсько-словацьких відносин та їх роль у забезпеченні стабільності і безпеки в регіоні, а також виявити потенціал для подальшого розвитку та поглиблення співпраці в умовах глобальних викликів і змін.

Науково-теоретична база дослідження українсько-словацьких відносин показує, що вивчення взаємин між Україною та Словаччиною має глибокі історичні та геополітичні корені. Наукові дослідження у цій галузі враховують багатовікові культурні, політичні та економічні зв'язки між двома державами, що дозволяє глибше зрозуміти сучасні виклики та перспективи партнерства. Науково-теоретична база визначає основні напрямки вивчення, такі як європейська інтеграція, безпека та розвиток прикордонних територій, що дає можливість прогнозувати майбутні тенденції у відносинах обох країн.

Історичні передумови взаємин між Україною та Словаччиною створюють надійний фундамент для сучасного партнерства, базуючись на багатовікових культурних і політичних зв'язках. Спільна історія, географічне сусідство та історичні взаємодії визначають взаємне розуміння та довіру між народами. Ці передумови формували основи для розвитку міждержавних відносин і культурного обміну, що допомагає зміцнювати співпрацю у сучасних політичних, економічних та культурних сферах.

Політичні контакти та їх роль у розвитку міждержавного співробітництва є важливим аспектом для обох країн. Відносини на державному рівні сприяють укріпленню регіональної безпеки, розвитку транскордонного співробітництва та підтримці європейських і євроатлантичних прагнень України. Політичні контакти створюють платформу для обговорення спільних інтересів, що сприяє стабільності й

економічному розвитку. Постійний політичний діалог забезпечує реалізацію стратегічних цілей та формує основу для довготривалого партнерства [25].

Взаємини між Україною та Словаччиною, з огляду на науково-теоретичну базу, історичні передумови та політичні контакти, демонструють послідовне зростання співробітництва у різних сферах. Ці аспекти є основою для побудови стратегічного партнерства, що враховує спільні історичні й культурні зв'язки, геополітичні інтереси та прагнення до стабільності та безпеки у регіоні.

Використання науково обґрунтованих понять дозволяє не тільки структуровано оцінити політичну, економічну та соціальну взаємодію між країнами, але й точно відобразити їхні спільні інтереси та виклики, що постають перед ними в умовах глобалізації і зміни геополітичної ситуації. Поняття «міждержавні відносини», «добросусідство», «регіональна співпраця», «стабільність і безпека» формують основи для розуміння динаміки українсько-словацьких відносин і допомагають прогнозувати їхній розвиток на різних етапах взаємодії. Завдяки чітко окресленому категоріальному апарату можна зосередитися на ключових аспектах, таких як взаємодія на регіональному рівні, роль місцевих громад у здійсненні спільних проєктів, а також важливість транскордонної співпраці для забезпечення економічної і соціальної стабільності в прикордонних територіях. Регіональний вимір, визначений через поняття співпраці між сусідніми країнами, дозволяє з'ясувати специфіку співробітництва в межах Європи, зокрема в контексті українсько-словацьких відносин.

1.3. Соціально-політичний та економічний профіль України та Словаччини

Україна і Словаччина мають спільний кордон і є важливими гравцями у Центрально-Східній Європі. Водночас їхні соціально-економічні та політичні профілі відображають відмінності між державою, що перебуває у процесі

трансформації (Україна), та країною з усталеною економікою й інтеграцією в західні структури (Словаччина). Обидві країни зацікавлені у розвитку співпраці для посилення регіональної безпеки, економічної стабільності та культурного обміну.

Україна є унітарною президентсько-парламентською республікою з розвиненою політичною системою, яка включає органи виконавчої, законодавчої та судової влади. Головою держави є президент, який обирається народом на п'ятирічний термін. Парламент України складається з однопалатної Верховної Ради, яка обирається на основі пропорційної системи. Виконавча влада представлена урядом, який очолює прем'єр-міністр. Політична система України багатопартійна, з основними політичними партіями, такими як "Слуга народу", "Опозиційна платформа – За життя", "Європейська солідарність", "Батьківщина" та інші. Система політичних партій активно відображає політичні настрої та відносини в суспільстві [53].

Україна має розвинену промислову та аграрну економіку, де значну частину ВВП складають такі галузі, як металургія, енергетика, сільське господарство, а також транспорт і логістика. Однак економіка України переживає складний період, пов'язаний із війною на сході країни, внутрішніми економічними реформами та зниженням інвестиційної привабливості.

ВВП України у 2024 році склав 6,4 трильйона гривень, що свідчить про певне відновлення економіки після кризи, пов'язаної з військовими діями. Основними факторами зростання є аграрний сектор, енергетика та виробництво.

Таблиця 1.1

Основні економічні індикатори України: ВВП, безробіття та інфляція

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	5,3 трлн грн	5,0 трлн грн	6,1 трлн грн	6,4 трлн грн
Зростання ВВП	3,2%	-31,9%	2,4%	3,0%
Безробіття	9,6%	9,8%	9,1%	8,9%
Інфляція	10,0%	27,0%	12,5%	9,8%

Складено авторкою [24].

Словаччина є парламентською республікою з багатопартійною політичною системою. Президент, який є главою держави, обирається на п'ятирічний термін, а прем'єр-міністр є главою уряду та обирається парламентом. Політична система Словаччини включає три основні гілки влади: виконавчу, законодавчу та судову. Словаччина має різноманітну політичну партійну систему, до основних політичних партій належать «Смер – соціалістична партія», «Рух за демократичну Словаччину», «Коаліція 2020» та інші. Політична стабільність у країні є однією з основних цінностей, що дозволяє Словаччині підтримувати співпрацю з іншими європейськими країнами та розвивати свої зовнішньоекономічні зв'язки [25].

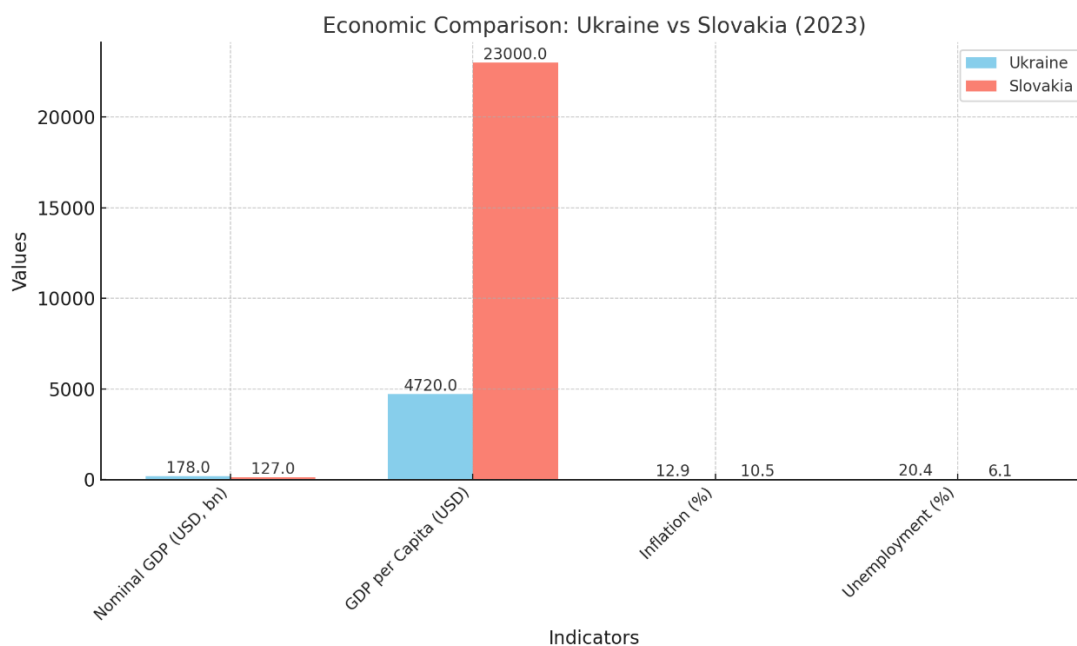

Рис. 1.1. Порівняльна діаграма основних економічних показників України та Словаччини за 2023 рік [55].

Економіка Словаччини є високорозвиненою і орієнтована на експорт. Основними галузями економіки є автомобільна промисловість, машини і метали, електроніка, а також енергетика. Словаччина має відкриту економіку, зокрема активно співпрацює з Європейським Союзом. Словаччина є однією з країн з найвищим рівнем іноземних інвестицій на душу населення серед нових членів ЄС.

Словаччина продовжує демонструвати стабільне економічне зростання, а її ВВП зростає завдяки розвитку промисловості та інвестиціям у високі технології.

Таблиця 1.2

Основні економічні індикатори Словаччини: ВВП, безробіття та інфляція

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	114 млрд євро	120 млрд євро	126 млрд євро	130 млрд євро
Зростання ВВП	3,2%	-31,9%	2,4%	2,7%
Безробіття	9,6%	9,8%	9,1%	5,7%
Інфляція	10,0%	27,0%	12,5%	7,5%

Складено авторкою [24].

Порівнюючи соціально-політичні та економічні профілі України та Словаччини, можна визначити кілька важливих аспектів, які характеризують їх відмінності та схожості. Обидві країни є посткомуністичними державами, які здійснили значні реформи після здобуття незалежності, однак рівень стабільності і ефективність проведених реформ мають різний ступінь розвитку.

Україна, незважаючи на політичні трансформації, має складну внутрішньополітичну ситуацію, зокрема через війну на сході країни та вплив зовнішніх загроз. Політична система України характеризується високим рівнем політичної конкуренції, але також і значними політичними конфліктами. Словацька Республіка, в свою чергу, є більш стабільною політичною системою, де активно функціонує демократичний процес, а політичні кризи, хоч і мали місце, не ставали системними.

Україна має значний потенціал в аграрному секторі, металургії та енергетиці, проте її економіка постійно зіштовхується з викликами через війни, інвестиційний клімат та зовнішньоекономічні труднощі. Відповідно, Україна потребує глибоких реформ та стабілізації внутрішньої ситуації для подальшого економічного зростання. Водночас, Словаччина завдяки стабільному економічному середовищу, інтеграції з ЄС та розвитку високотехнологічних секторів економіки демонструє стійке зростання ВВП і

стабільну ситуацію на ринку праці. Важливою особливістю словацької економіки є високий рівень іноземних інвестицій, що сприяють розвитку її промислового та технологічного секторів.

Рис. 1.2. Експорт українського газу та імпорт словацької металопродукції [16].

Політичні контакти між Україною та Словаччиною відіграють ключову роль у розвитку міждержавного співробітництва, створюючи основи для формування ефективної та стабільної двосторонньої взаємодії.

Політичні контакти є важливим елементом у розвитку міждержавного співробітництва між Україною та Словаччиною, адже вони створюють основу для укріплення дружніх стосунків і вирішення стратегічних питань. З часу здобуття Україною незалежності політичні контакти сприяли налагодженню дипломатичних відносин між державами та закріпили принципи добросусідства й взаємної поваги. Підписання Договору про добросусідство, дружбу і співробітництво (1993) стало ключовою віхою в цьому процесі, адже цей документ закріпив взаємні зобов'язання двох країн щодо мирного співіснування, суверенітету та територіальної цілісності, створивши правову основу для подальшого розвитку двосторонніх відносин [1].

Завдяки постійним політичним контактам на рівні керівників держав та урядів обидві країни підтримують активний діалог з питань регіональної безпеки та європейської інтеграції. Словаччина, будучи членом Європейського Союзу та НАТО, виступає за вступ України до цих організацій, надаючи політичну підтримку та допомогу на шляху реформ. Така позиція Словаччини має стратегічне значення для України, яка прагне посилити свої міжнародні позиції та інтегруватися в європейське і євроатлантичне співтовариство. Регулярні зустрічі між президентами та міністрами закордонних справ дозволяють координувати зусилля з питань безпеки, економічного співробітництва та правового регулювання.

Політичні контакти також сприяють розвитку транскордонного співробітництва, що особливо важливо для прикордонних районів обох країн. Завдяки Угоді про малий прикордонний рух (2008) мешканці прикордонних регіонів отримали можливість перетинати кордон за спрощеною процедурою, що значно покращило культурні, соціальні та економічні контакти [2]. Це зміцнило добросусідські відносини між народами України та Словаччини, сприяючи розвитку місцевих громад і підвищенню рівня довіри. Політичні контакти також сприяють реалізації спільних проектів у рамках європейських програм фінансування, що стимулює економічний розвиток і зміцнює стабільність у регіоні.

Політичні контакти між Україною та Словаччиною також сприяють розширенню культурного співробітництва, яке зміцнює міждержавні зв'язки на рівні громадян. Спільні культурні ініціативи, підтримка української громади в Словаччині та словацької громади в Україні сприяють збереженню національних традицій і культурного обміну. В результаті цього співробітництва укріплюється культурний зв'язок між двома народами, що є важливим елементом для побудови стабільного і довготривалого партнерства між країнами.

Україна та Словаччина мають різні рівні економічного розвитку, однак обидві країни мають важливе стратегічне значення для Європи, зокрема у питаннях безпеки та регіональної стабільності. Україна, незважаючи на серйозні виклики, має значні ресурси для подальшого розвитку, тоді як Словаччина, маючи стабільну політичну та економічну ситуацію, є успішним прикладом посткомуністичної країни з високими темпами розвитку в рамках ЄС.

2. ЕКОНОМІЧНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА СЛОВАЧЧИНОЮ

2.1. Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною

Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною займають важливе місце у співпраці двох країн і сприяють їх економічному зростанню та регіональній стабільності.

Перші торговельно-економічні угоди між Україною та Словаччиною були укладені на початку 1990-х років після здобуття Україною незалежності та стали основою для розвитку економічного співробітництва між двома країнами. У 1993 році був підписаний договір про торговельно-економічну співпрацю [6], який заклав правову основу для взаємодії у сфері торгівлі та економіки, регулював принципи торгівлі товарами та послугами, а також передбачав розвиток ділових зв'язків між підприємствами обох країн. Ці угоди заклали міцний фундамент для подальшого розвитку двосторонніх відносин у сфері торгівлі, інвестицій і транспорту.

Загалом, економічне та регіональне співробітництво між Україною та Словаччиною охоплює широкий спектр спільних ініціатив, які сприяють розвитку взаємовигідних економічних зв'язків, а також інтеграції України в європейські ринки. Торговельне співробітництво між країнами динамічно розвивається завдяки географічній близькості, що дозволяє спростити логістичні процеси і зменшити витрати на транспорт. Основними напрямками торгівлі є енергетичний сектор, машинобудування, хімічна та харчова промисловість, а також аграрний сектор. Словаччина виступає для України одним із стратегічних партнерів, допомагаючи з енергетичними ресурсами та транзитом газу, що забезпечує енергетичну безпеку та стабільність у регіоні.

Значну роль у співпраці між Україною та Словаччиною відіграє транскордонне співробітництво, особливо у прикордонних регіонах, таких як Закарпаття. Програми транскордонного співробітництва, які фінансуються Європейським Союзом, спрямовані на розвиток спільної інфраструктури, охорону навколишнього середовища, покращення транспортних шляхів та спрощення процедури перетину кордону. Угоди про малий прикордонний рух значно полегшили життя мешканцям прикордонних регіонів, які тепер мають можливість вести підприємницьку діяльність по обидва боки кордону, а також підтримувати соціальні й культурні зв'язки. Така співпраця позитивно впливає на економіку обох країн, сприяючи створенню нових робочих місць та підвищенню якості життя.

Інвестиційне співробітництво займає важливе місце у відносинах України та Словаччини. За даними Державної служби статистики України, на кінець 2023 року загальний обсяг словацьких інвестицій в економіку України становив близько 90 мільйонів доларів США, що складає близько 0,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну [31]. Словаччина виступає інвестором у різні галузі української економіки, зокрема у сфері енергетики, де реалізуються проекти з модернізації газотранспортної інфраструктури, інфраструктури, зокрема логістичних та транспортних хабів, будівництва, а також у сфері малого та середнього бізнесу. Наприклад, словацькі компанії активно беруть участь у проектах розвитку відновлюваної енергетики в Україні, таких як будівництво сонячних та вітрових електростанцій.

Для українських підприємців інвестиції зі Словаччини означають додатковий капітал, можливість впровадження інноваційних технологій та обмін досвідом у різних галузях. Завдяки підтримці словацьких інвесторів Україна має змогу реалізовувати проекти з модернізації виробництва, наприклад, у сфері машинобудування, де впроваджуються новітні стандарти автоматизації, та покращувати конкурентоспроможність своєї продукції на європейських ринках. Крім того, спільні українсько-словацькі ініціативи

сприяють створенню нових робочих місць і покращенню інвестиційного клімату в регіонах України.

Важливим аспектом економічного співробітництва є розвиток енергетичного партнерства. Словаччина є одним із головних партнерів України у сфері постачання та транзиту енергоносіїв, зокрема природного газу. Спільні проекти в енергетичному секторі спрямовані на забезпечення енергетичної безпеки, диверсифікацію постачання енергоресурсів та розвиток відновлюваних джерел енергії. Через територію Словаччини проходить транзит природного газу до України, що є життєво важливим для стабільності енергопостачання в Україні. Розвиток енергетичної співпраці дозволяє обома країнам ефективніше реагувати на виклики в сфері енергетики та мінімізувати залежність від зовнішніх постачальників.

Економічне та регіональне співробітництво між Україною та Словаччиною має велике значення для обох країн, оскільки дозволяє розширювати економічні можливості та підвищувати добробут громадян. Завдяки ефективному економічному партнерству, Україна отримує доступ до європейського ринку, сприяючи підвищенню якості продукції та конкурентоспроможності на міжнародній арені. Словаччина, в свою чергу, отримує доступ до нових ринків збуту та можливість посилювати свої позиції в регіоні.

Географічне сусідство та відкритість обох держав до співробітництва роблять торгівлю особливо активною. Основними статтями експорту України до Словаччини є продукція агропромислового комплексу, металургії, хімічної промисловості та машинобудування. Водночас Словаччина експортує до України різноманітну продукцію, включно з транспортними засобами, хімічними матеріалами, товарами машинобудівного комплексу та електрообладнанням. Висока динаміка товарообігу демонструє зацікавленість обох сторін у розвитку взаємовигідних відносин, що створює основу для подальшого розширення співробітництва у галузі торгівлі та економіки [26].

Одним з основних законодавчих актів, які регулюють торговельно-економічне співробітництво, є Угода про вільну торгівлю між Україною та Словацькою Республікою 1993 року [6]. Ця угода дозволяє знизити митні бар'єри, що стимулює зростання товарообігу між двома країнами, а також забезпечує взаємну вигоду для українських та словацьких виробників. У рамках цієї угоди обидві сторони взяли на себе зобов'язання щодо захисту прав інвесторів, сприяння вільному руху товарів та послуг, а також усунення торгових бар'єрів. Дана угода стала основою для подальшої лібералізації торгівлі, що полегшує умови для українських та словацьких компаній, які хочуть розширювати свої бізнес-операції у сусідній країні.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною в основному завжди базувалися на спільних інтересах у сферах торгівлі, енергетики, транспорту та інвестицій, демонструючи стабільний розвиток. У 2020 році загальний обсяг двосторонньої торгівлі товарами досяг близько 1,4 мільярда доларів США, причому експорт України становив 815 мільйонів доларів, а імпорт зі Словаччини – 585 мільйонів, забезпечуючи позитивне торговельне сальдо. Основними статтями експорту України до Словаччини були мінеральні продукти, зокрема електроенергія та вугілля, чорні метали, зернові культури, а також машини й обладнання. Імпорт зі Словаччини складався переважно з машин і обладнання, фармацевтичної продукції, промислових товарів і транспортних засобів.

Енергетичне співробітництво відіграло важливу роль у двосторонніх відносинах. Словаччина забезпечувала транзит російського газу через Україну до Європи, а з 2014 року Україна почала використовувати реверсні постачання газу зі Словаччини через газотранспортну систему Вояни – Ужгород. Це дозволило Україні щороку отримувати до 11 мільярдів кубометрів газу, що стало ключовим фактором енергетичної безпеки в умовах російської агресії.

Інвестиційна співпраця між Україною та Словаччиною залишалася помірною, але стратегічно важливою. Словацькі компанії інвестували в енергетичні проекти, будівництво, сільське господарство та торгівлю. Зокрема,

словацькі інвестори брали участь у проєктах будівництва вітрових електростанцій у південних регіонах України. Українські підприємці, у свою чергу, розширювали бізнес у Словаччині, зокрема у сферах логістики та транспорту.

Також важливу роль у регулюванні торговельно-економічних відносин відіграє Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка набула чинності у 2017 році [7]. Цей документ передбачає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що включає Словаччину як одну з держав-членів ЄС. Завдяки цій угоді Україна отримала можливість експортувати свою продукцію на європейські ринки, дотримуючись європейських стандартів якості та безпеки. Це сприяло збільшенню обсягів експорту з України до Словаччини, а також поліпшенню якості українських товарів. Угода про асоціацію також сприяє впровадженню європейських стандартів у сфері захисту прав споживачів та екологічної безпеки, що є важливим аспектом для розвитку стійких торговельних відносин.

Словаччина залишається важливим торговельним партнером для України, а налагоджені торговельно-економічні відносини позитивно впливають на економіки обох країн. Завдяки активному обміну товарами та послугами обидві країни можуть задовольняти попит на внутрішньому ринку за рахунок конкурентоспроможних продуктів, що допомагає стабілізувати економічне зростання та підтримувати зайнятість населення. Водночас, розвинені торговельні зв'язки сприяють не лише економічному, але й культурному зближенню, оскільки під час співпраці обидві сторони мають можливість ділитися досвідом і новими технологіями, що в подальшому лише укріплює партнерські відносини між Україною та Словаччиною.

Нижче представлена таблиця 2.1, що відображає торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною за три роки.

Таблиця 2.1

**Показники торговельно-економічних відносин між Україною та
Словаччиною (2021-2023)**

Показник	2021	2022	2023
Торговий оборот	1,300 млн євро	1,500 млн євро	1,600 млн євро
Експорт з України	520 млн євро	640 млн євро	700 млн євро
Імпорт в Україну	780 млн євро	860 млн євро	900 млн євро
Основні експортні товари	продукція агропромисловості, метали, машинобудування	продукція агропромисловості, метали, електроніка	продукція агропромисловості, метали, фармацевтика
Основні імпортні товари	машини, електроніка, медикаменти	машини, електроніка, хімікати	машини, електроніка, хімікати
Інвестиції Словаччини в Україну	100 млн євро	120 млн євро	150 млн євро
Інвестиції України в Словаччину	50 млн євро	70 млн євро	80 млн євро
Спільні проекти	5	6	7
Угоди про співпрацю	3	4	5

Складено авторкою [16, 24].

Протягом останніх трьох років торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною демонструють стабільний ріст, що свідчить про зростаючу взаємодію між країнами. Загальний обсяг торгового обороту зріс з 1,300 млн євро у 2021 році до 1,600 млн євро у 2023 році, що свідчить про позитивну тенденцію в розвитку двосторонньої торгівлі. Зокрема, український експорт до Словаччини збільшився з 520 млн євро до 700 млн євро, в той час як імпорт з Словаччини також зріс, але в меншій мірі, з 780 млн євро до 900 млн євро [24].

Основні експортні та імпортні товари залишаються стабільними, з акцентом на продукцію агропромисловості та електроніку. Зростання інвестицій з боку Словаччини в Україні, яке досягло 150 млн євро у 2023 році, свідчить про інтерес словацьких компаній до українського ринку та можливостей для співпраці. Одночасно, українські інвестиції в Словаччину

також збільшуються, досягнувши 80 млн євро, що відображає наміри українських бізнесменів розширити свою діяльність за кордоном.

Спільні проекти та угоди про співпрацю між країнами також свідчать про активізацію двосторонніх відносин. Зростання кількості спільних ініціатив з 5 до 7 протягом трьох років вказує на покращення співробітництва в різних сферах. У цілому, аналіз торговельно-економічних відносин між Україною та Словаччиною за останні три роки демонструє позитивну динаміку, що відкриває нові можливості для розвитку і зміцнення партнерства між країнами.

2.2. Співпраця в енергетичній сфері та транзитні можливості

Співпраця в енергетичній сфері між Україною та Словаччиною займає важливе місце в контексті енергетичної безпеки обох країн та регіону в цілому. Ця взаємодія базується на стратегічному розумінні необхідності диверсифікації джерел енергії та маршрутів транспортування енергоресурсів, що є критично важливим у сучасних умовах глобальних викликів та змінювань на енергетичних ринках. Україна, маючи значні запаси природного газу та можливості для його видобутку, співпрацює зі Словаччиною для забезпечення стабільних поставок енергії, а також розширення своїх можливостей на європейських ринках.

Словаччина, у свою чергу, є важливим транзитним партнером для України, через територію якої проходять значні обсяги газу, що імпортується з Європи. Зокрема, інфраструктура газопроводів, така як газопровід "Словаччина-Україна", забезпечує прямі постачання газу в Україну та сприяє інтеграції української енергетичної системи в європейську. Спільні проекти, такі як модернізація існуючих газопроводів та будівництво нових транзитних потужностей, дозволяють забезпечити надійність та ефективність енергетичних постачань, що особливо важливо в умовах зростання попиту на енергію в Україні [31].

Крім того, енергетична співпраця охоплює також питання відновлювальної енергії та екологічної сталості. Україна та Словаччина активно співпрацюють у впровадженні проектів у сфері зеленої енергетики, таких як використання сонячних і вітрових установок, що дозволяє зменшити залежність від традиційних енергоресурсів та сприяє зменшенню викидів парникових газів. Спільні екологічні ініціативи, спрямовані на збереження навколишнього середовища, створюють додаткові можливості для розвитку двосторонніх відносин і покращення іміджу обох країн на міжнародній арені.

Таким чином, співпраця в енергетичній сфері та транзитні можливості відіграють вирішальну роль у формуванні стабільного енергетичного середовища для України та Словаччини. Ця взаємодія не лише зміцнює енергетичну безпеку обох країн, а й створює передумови для економічного зростання, покращення інфраструктури та сталого розвитку регіону. Розвиток енергетичних зв'язків між країнами сприяє інтеграції в європейський енергетичний простір та забезпечує нові можливості для залучення інвестицій у енергетичний сектор, що є важливим для подальшого прогресу та розвитку обох держав.

Співпраця в енергетичній сфері між Україною та Словаччиною займає важливе місце в розвитку двосторонніх відносин, оскільки обидві країни мають спільні інтереси у забезпеченні енергетичної безпеки та диверсифікації джерел постачання енергії. Україна, володіючи значними природними ресурсами, та Словаччина, яка є важливим транзитним вузлом для енергоресурсів, спільно працюють над реалізацією проектів, які забезпечують стабільність енергетичних поставок у регіоні. Співпраця в цій сфері включає обмін технологіями, інвестиції в модернізацію енергетичної інфраструктури, а також спільні проекти в галузі відновлюваних джерел енергії, що відповідає сучасним екологічним вимогам [31].

Словацька Республіка виступає важливим транзитером для українського газу, а також забезпечує можливості для імпорту електричної енергії з України до країн ЄС. Одним з ключових проектів у цій сфері є модернізація

газопроводів, які з'єднують Україну та Словаччину. Це не тільки дозволяє Україні забезпечувати свої енергетичні потреби, але й робить країну важливим учасником європейського енергетичного ринку. Завдяки цій співпраці, Україна має можливість диверсифікувати постачання енергії та зменшити залежність від традиційних постачальників [48].

Важливим аспектом співпраці є угоди, які регулюють енергетичні відносини. Однією з таких угод є Угода про спільне використання газотранспортної системи між Україною та Словацькою Республікою, яка була підписана в 2014 році [4]. Ця угода має на меті розвиток стратегічного партнерства в енергетичному секторі, включаючи питання енергетичної безпеки, спільного використання енергетичних ресурсів, а також інтеграції енергетичних систем двох країн. Вона також передбачає співпрацю у сфері відновлювальних джерел енергії та енергоефективності, що сприяє зниженню викидів вуглецю та покращенню екологічної ситуації в регіоні.

Також важливо зазначити, що співпраця між Україною та Словаччиною у сфері енергетики регулюється Законодавством Європейського Союзу, оскільки Словаччина є членом ЄС. Це законодавство встановлює основні принципи та правила для ринку енергетики, які повинні дотримуватись усіма країнами-учасницями. Включення української енергетичної системи до європейських стандартів є стратегічним напрямком, що допомагає Україні інтегруватися в європейський енергетичний ринок.

Нижче представлена таблиця 2.2, що містить конкретні угоди, законодавчу базу та екологічні проекти, пов'язані зі співпрацею в енергетичній сфері та транзитними можливостями між Україною та Словаччиною.

Таблиця 2.2

Енергетична сфера та транзитні можливості між Україною та Словаччиною

Аспект	Опис
Енергетична безпека	Україна та Словаччина уклали угоду про співпрацю у сфері енергетики, що передбачає спільні дії щодо забезпечення енергетичної безпеки, зокрема в умовах нестабільності на енергетичних ринках.
Транзитні можливості	Словаччина є важливим транзитним маршрутом для українського газу, завдяки газопроводу «Уренгой — Помари — Ужгород», що дозволяє постачати газ до країн ЄС. Це робить Україну важливим гравцем на європейському енергетичному ринку.
Спільні проекти	Реалізація проектів, таких як «Південний коридор» для диверсифікації маршрутів постачання газу до Європи та «Північний потік-2», хоча Україна висловлює занепокоєння щодо конкуренції, проект може збільшити транзит через Словаччину.
Інвестиції	Залучення інвестицій у модернізацію газотранспортної системи, наприклад, у рамках програми «Європейський енергетичний союз», що передбачає підтримку інвестицій у сталу енергетику та модернізацію інфраструктури.
Співпраця в рамках ЄС	Спільні проекти в рамках ініціативи «Східне партнерство» та програм, що фінансуються Європейським Союзом, націлені на інтеграцію енергетичних систем України та Словаччини з європейською енергетичною мережею.
Екологічні проекти	Реалізація екологічних ініціатив, таких як проект «Екологічна енергія», що включає розвиток відновлювальних джерел енергії, зокрема вітрових та сонячних електростанцій на прикордонних територіях.
Регуляторні питання	Співпраця в регуляторних питаннях, що включає підписання угоди про партнерство у сфері енергетики, що забезпечує координацію політики в енергетичному секторі та створює правові рамки для інтеграції ринків.
Законодавча база	Основні законодавчі акти, які регулюють енергетичні відносини, включають: 1. Закон України «Про природні монополії» (2000) - визначає правові основи для діяльності природних монополій, у тому числі в енергетичному секторі [8]. 2. Закон України «Про ринок електричної енергії» (2017) - встановлює правові основи для функціонування ринку електричної енергії [9]. 3. Законодавство Словаччини про енергетичний ринок, що включає Закон про енергетику (2001) та відповідні директиви ЄС, які регулюють енергетичний ринок і транзит енергоресурсів [10].

Складено авторкою [8, 9, 10].

Ця таблиця надає детальну інформацію про співпрацю в енергетичній сфері та транзитні можливості між Україною та Словаччиною, а також містить конкретні дані, які можуть бути корисними для подальшого аналізу.

Співпраця між Україною та Словаччиною в енергетичній сфері має важливе значення для забезпечення енергетичної безпеки обох держав та європейського регіону в цілому. Завдяки укладеним угодам та спільним проектам, таким як «Південний коридор», країни зможуть диверсифікувати свої енергетичні постачання і зменшити залежність від єдиного постачальника. Словаччина, виступаючи як ключовий транзитний маршрут для українського газу, створює вигідні умови для інтеграції України в європейський енергетичний ринок, що підвищує стратегічну важливість обох країн.

У контексті енергетичної співпраці також важливими є інвестиційні ініціативи, які спрямовані на модернізацію газотранспортної системи та розвиток відновлювальних джерел енергії. Спільні проекти, що фінансуються в рамках європейських програм, забезпечують не лише економічну вигоду, а й сприяють екологічним ініціативам, що важливо в умовах глобальних викликів, пов'язаних із змінами клімату. Реалізація таких екологічних проектів, як «Екологічна енергія», підкреслює спільну мету обох країн у досягненні стійкого розвитку та зменшенні викидів.

Правова база співпраці між Україною та Словаччиною в енергетичному секторі також відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та стабільності відносин. Основні законодавчі акти, такі як Закон України «Про природні монополії» та Закон про енергетику в Словаччині, створюють правові рамки для функціонування енергетичного ринку і транзиту енергоресурсів. Взаємодія в регуляторних питаннях, а також участь у європейських ініціативах, сприяє інтеграції енергетичних систем обох країн, що в свою чергу, зміцнює енергетичну незалежність та безпеку регіону.

Таким чином, співпраця в енергетичній сфері та транзитні можливості між Україною та Словаччиною мають величезне значення для обох країн. Це не лише забезпечує енергетичну безпеку, а й створює сприятливі умови для економічного зростання, інвестицій та впровадження нових технологій у сфері енергетики. Спільні зусилля у розвитку енергетичної інфраструктури

сприяють стабільному зростанню економік обох країн і забезпечують їхню інтеграцію в європейський енергетичний простір.

2.3. Регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва

Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною мають глибоке історичне підґрунтя і продовжують розвиватися у сучасних умовах.

Регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною є важливими інструментами для розвитку співпраці, економічної інтеграції та покращення якості життя на прикордонних територіях. Ці проекти часто націлені на вирішення спільних проблем, таких як екологічні виклики, розвиток інфраструктури, соціальна адаптація населення, підтримка малих і середніх підприємств, а також сприяння культурному обміну. Вони допомагають створити сприятливе середовище для взаємодії та налагодження контактів між мешканцями прикордонних районів обох країн.

Одним із ключових аспектів регіональних проектів є їхня здатність залучати фінансування з різних джерел, включаючи європейські фонди. Програми транскордонного співробітництва, такі як "Interreg" ЄС, надають можливість реалізувати спільні ініціативи, що дозволяє зміцнити економічні зв'язки між регіонами. Наприклад, проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури, можуть включати модернізацію доріг та мостів, що спрощує транспортні зв'язки і забезпечує швидший доступ до послуг і ресурсів для населення обох країн. Це сприяє зростанню торгівлі, а також підвищує конкурентоспроможність прикордонних регіонів [21].

Крім того, регіональні проекти в межах прикордонного співробітництва сприяють розвитку соціальних ініціатив, які орієнтовані на покращення якості життя населення. Наприклад, спільні культурні та освітні програми, які

включають обміни студентами та художниками, допомагають налагоджувати дружні зв'язки між людьми, сприяючи кращому розумінню культурних традицій та цінностей сусідніх країн. Це не лише збагачує культурне середовище, а й допомагає зменшити соціальні бар'єри, що часто виникають через мовні та культурні відмінності.

Таким чином, регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною грають важливу роль у розвитку двосторонніх відносин. Вони сприяють економічному зростанню, покращують інфраструктуру, підвищують рівень соціального забезпечення, а також посилюють міжкультурний діалог. Завдяки таким проектам країни можуть краще координувати свої зусилля в різних сферах, що, у свою чергу, веде до стабільного розвитку прикордонних регіонів та зміцнення відносин між Україною та Словаччиною в цілому.

Регіональні проекти в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною відіграють ключову роль у зміцненні двосторонніх відносин та розвитку прикордонних територій. Однією з основних цілей таких проектів є підвищення якості життя місцевих жителів шляхом покращення інфраструктури, розвитку економіки та стимулювання міжкультурного обміну. Прикордонні області обох країн мають великий потенціал для розвитку спільних ініціатив, оскільки географічне сусідство створює умови для тісної співпраці в різних сферах, таких як економіка, культура, екологія та безпека.

Одним із прикладів успішного регіонального проекту є Програма співробітництва INTERREG, яка фінансує спільні проекти між регіонами України та Словаччини [21]. Ця програма надає можливості для реалізації ініціатив, спрямованих на поліпшення інфраструктури, зокрема доріг, мостів і транспортних систем, що з'єднують прикордонні території. Проекти в рамках INTERREG також передбачають розвиток спільних туристичних маршрутів, культурних заходів і освітніх програм, що сприяють зближенню народів і культур обох країн.

Крім того, важливим аспектом прикордонного співробітництва є проекти в сфері екології та охорони навколишнього середовища. Наприклад, реалізація проектів, спрямованих на збереження природних ресурсів, відновлення екосистем та боротьбу з забрудненням, забезпечує не лише охорону довкілля, але й покращення якості життя місцевого населення. Спільні екологічні ініціативи сприяють розвитку зеленого туризму та екологічної свідомості населення, що є важливими для сталого розвитку прикордонних регіонів.

Завдяки прикордонному співробітництву вдається також покращити безпеку в регіоні, зокрема через реалізацію проектів, спрямованих на боротьбу з транснаціональною злочинністю, контрабандою та нелегальною міграцією. Спільні програми навчання та обміну досвідом між правоохоронними органами обох країн дозволяють підвищити рівень безпеки в прикордонних зонах і забезпечити безперешкодний рух громадян і товарів.

Узагальнюючи, регіональні проекти в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною сприяють розвитку соціально-економічної інфраструктури, зміцненню культурних зв'язків, покращенню екологічної ситуації та підвищенню безпеки в прикордонних регіонах. Ці ініціативи створюють позитивний імпульс для подальшої інтеграції та співпраці між країнами, що в кінцевому підсумку приносить вигоду як місцевим громадам, так і державам в цілому.

Регіональні ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною є важливими інструментами для розвитку територій, які межують одна з одною. Ці ініціативи мають на меті поліпшення якості життя населення, стимулювання економічного зростання та зміцнення соціальних зв'язків між країнами. Прикордонні регіони мають свої особливості, які вимагають комплексного підходу до вирішення питань, пов'язаних із інфраструктурою, безпекою, екологією та культурою.

Однією з основних ініціатив є реалізація проектів у рамках Програми транснаціонального співробітництва, яка дозволяє регіонам обох країн

отримувати фінансування для спільних проєктів. Ця програма підтримує різноманітні проєкти, що стосуються розвитку інфраструктури, зокрема будівництва та ремонту доріг, мостів, та інших об'єктів, що сприяють економічному розвитку. Наприклад, реалізація спільних інфраструктурних проєктів дозволяє покращити транспортні зв'язки між українськими та словацькими містами, що позитивно впливає на торгівлю і співпрацю між підприємствами обох країн.

Ще однією важливою ініціативою є проєкти, спрямовані на розвиток культурного обміну. Культурні програми та заходи, такі як фестивалі, виставки, концерти, вистави, що організовуються на прикордонних територіях, сприяють зміцненню дружніх зв'язків між народами. Ці заходи не лише популяризують культурну спадщину обох країн, але й сприяють формуванню позитивного іміджу, підвищують рівень взаєморозуміння та толерантності серед населення. Зокрема, спільні культурні проєкти можуть привернути увагу туристів, що в свою чергу сприяє розвитку місцевої економіки.

Прикладами спільних культурних проєктів між Україною та Словаччиною, які можуть привернути увагу туристів і сприяти розвитку місцевої економіки, є організація щорічних фестивалів на прикордонних територіях. Наприклад, етнографічні свята в Ужгороді та Кошице, які популяризують традиційні ремесла, музику та кухню обох країн, залучаючи відвідувачів з усього регіону. Інший приклад – організація транскордонних веломаршрутів і піших туристичних стежок у Карпатах, які сприяють активному відпочинку та знайомству з природною спадщиною обох країн. Також можна згадати культурний обмін у рамках проєкту «Дні української культури в Словаччині» та «Дні словацької культури в Україні», де проводяться кінопокази, виставки та концерти, що популяризують мистецтво й історію обох народів. Такі заходи створюють передумови для зростання кількості туристів і розвитку туристичної інфраструктури, включно з готелями, кафе, транспортом та іншими послугами, які підтримують економіку регіону.

Важливою складовою регіональних ініціатив є співпраця у сфері екології та охорони навколишнього середовища. Спільні проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів, можуть включати моніторинг стану довкілля, відновлення екосистем, очищення річок та водойм. Такі ініціативи не лише покращують екологічну ситуацію, але й виховують у населення відповідальність за збереження навколишнього середовища. Одним із прикладів є реалізація проектів, що мають на меті збереження біорізноманіття в прикордонних зонах, а також підтримка сталого розвитку.

Окрім цього, регіональні ініціативи включають проекти, пов'язані з безпекою. Спільні зусилля у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю, контрабандою та нелегальною міграцією є критично важливими для забезпечення стабільності в прикордонних регіонах. Участь правоохоронних органів у спільних навчаннях, обміні інформацією та координації дій підвищує рівень безпеки та захищеності населення.

Регіональні ініціативи між Україною та Словаччиною в сфері безпеки включають низку практичних проектів і спільних заходів. Наприклад, у 2017 році обидві країни брали участь у спільній операції під егідою Європолу, спрямованій на боротьбу з транснаціональною злочинністю, зокрема з контрабандою сигарет та наркотиків. У рамках цієї операції були виявлені й ліквідовані кілька каналів нелегального перевезення товарів через українсько-словацький кордон [18].

Також активно реалізуються спільні навчання правоохоронних органів. У 2019 році відбулися навчання, під час яких прикордонники та поліцейські України та Словаччини відпрацьовували сценарії реагування на нелегальну міграцію та контрабанду, включаючи техніки використання дронів для моніторингу прикордонних територій.

У сфері обміну інформацією у 2021 році було створено спільний контактний пункт «Ужгород–Вишне Немецьке», який дозволяє українським і словацьким прикордонникам оперативно обмінюватися інформацією про підозрілу діяльність, виявлену на кордоні. Завдяки цьому пункту було

попереджено десятки випадків нелегального перетину кордону та контрабанди.

Такі ініціативи не лише сприяють забезпеченню стабільності та безпеки в прикордонних регіонах, але й поглиблюють співпрацю між правоохоронними структурами обох країн.

Таким чином, регіональні ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною є важливими елементами, які сприяють розвитку прикордонних територій. Вони не лише покращують економічні та соціальні умови життя населення, але й створюють умови для зміцнення дружби та співпраці між двома країнами. Спільні проекти у сферах інфраструктури, культури, екології та безпеки формують нові можливості для розвитку регіонів, що сприяє загальному процвітанню та стабільності.

Обидві країни активно співпрацюють у сферах експорту та імпорту товарів, що включає продукцію сільського господарства, промислову продукцію, а також послуги. Програма двостороннього співробітництва та угоди про вільну торгівлю сприяють зменшенню торговельних бар'єрів, покращуючи економічні умови для бізнесу в обох країнах. В результаті, зростає взаємний інтерес до інвестицій, що надає додатковий імпульс для розвитку економіки.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною є важливими для обох країн, адже вони створюють умови для стабільного економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та залучення інвестицій. Наприклад, реверсні постачання природного газу зі Словаччини через газотранспортну систему Вояни – Ужгород з 2014 року забезпечили Україні енергетичну незалежність та стабільність у критичний період. У сфері машинобудування українські підприємства постачають Словаччині комплектуючі для промислового обладнання, а словацькі компанії, у свою чергу, експортують до України сучасну техніку та автомобілі, що сприяє модернізації виробничих процесів [18].

Інвестиційна співпраця також має конкретні приклади: словацькі компанії інвестують у будівництво вітрових електростанцій у південних регіонах України, що сприяє розвитку альтернативної енергетики. У рамках транскордонної співпраці реалізовано проекти модернізації дорожньої інфраструктури, які сприяють покращенню транспортного сполучення між двома країнами. Крім того, словацькі підприємці активно залучені до розвитку українського агропромислового комплексу через інвестиції в сільськогосподарське обладнання та технології. Ця співпраця відкриває нові горизонти для бізнесу і сприяє зміцненню економічних зв'язків між державами.

Співпраця в енергетичній сфері між Україною та Словаччиною має стратегічне значення, оскільки обидві країни є учасниками енергетичних проектів, які сприяють забезпеченню енергетичної безпеки регіону. Одним з прикладів є реверсні постачання газу зі Словаччини до України, які почалися у 2014 році [23]. Цей проект дозволив Україні забезпечити стабільні поставки газу під час зниження обсягів постачання з росії, що стало важливим елементом енергетичної безпеки країни. Через газотранспортну систему Вояни-Ужгород Словаччина стала основним постачальником газу для України після припинення постачання з росії. Ще одним важливим енергетичним проектом є співпраця у сфері електроенергії. Україна активно експортує електроенергію до Словаччини, а також бере участь у ряді спільних ініціатив щодо модернізації та інтеграції енергетичних систем обох країн, що дозволяє збільшити обсяги постачань енергії в регіон [31].

Також важливою є спільна робота над модернізацією енергетичної інфраструктури, що підвищує ефективність та надійність енергетичних постачань [31]. Зокрема, в рамках цих ініціатив обидві країни працюють над удосконаленням газових і електричних мереж, що дозволяє знизити енергетичні втрати і підвищити енергоефективність. Відновлення і розвиток спільних проектів у галузі альтернативних джерел енергії також є важливим напрямом співпраці, зокрема вітрової енергетики та сонячної енергетики, де

Словаччина може поділитися досвідом та технологіями, що дозволяє Україні диверсифікувати джерела енергії.

Співпраця в енергетичній сфері не лише зміцнює енергетичну безпеку обох країн, але й розширює їхні транзитні можливості на міжнародному ринку. Це, в свою чергу, відкриває нові можливості для інтеграції в європейську енергетичну систему та забезпечення стабільних поставок енергоресурсів.

Регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною є важливими елементами розвитку прикордонних територій. Вони включають різноманітні спільні програми, такі як культурні обміни, екологічні ініціативи та інфраструктурні проекти, які сприяють покращенню якості життя місцевих жителів. Прикордонне співробітництво також стимулює економічну активність, допомагаючи місцевим громадам реалізувати свій потенціал через розвиток туризму, бізнесу та соціальних зв'язків.

Регіональні проекти та ініціативи в прикордонному співробітництві є невід'ємною частиною стратегії розвитку як для України, так і для Словаччини [22]. Вони не лише сприяють економічному зростанню, але й зміцнюють культурні та соціальні зв'язки, що, в свою чергу, підтримує мир і стабільність в прикордонних регіонах.

Загалом, торговельно-економічні відносини, співпраця в енергетичній сфері та регіональні ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною формують міцну основу для двосторонньої взаємодії. Ці аспекти не лише покращують економічні показники та енергетичну безпеку, але й сприяють розвитку соціальних і культурних зв'язків. Успішна реалізація спільних проектів та ініціатив має важливе значення для подальшого зміцнення співробітництва між країнами та забезпечення стабільності в регіоні.

РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРНО - ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА СЛОВАЧЧИНОЮ

3.1. Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною

Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною є важливою складовою двосторонніх відносин, що сприяють зміцненню взаєморозуміння, довіри та співпраці між двома сусідніми країнами. У сучасному світі, де знання та культура відіграють вирішальну роль у розвитку суспільств, взаємний обмін досвідом, ідеями та культурними досягненнями стає не лише засобом збагачення національних культур, але й ключовим елементом міжнародного співробітництва.

За останні роки взаємодія між Україною та Словаччиною в освітній та культурній сферах значно активізувалася. Обидві країни усвідомлюють важливість підтримки та розвитку таких обмінів для створення міцних соціальних зв'язків та побудови спільного європейського майбутнього. Зокрема, значна увага приділяється академічним обмінам, спільним дослідницьким проектам, програмам культурного обміну та спільним мистецьким ініціативам, які сприяють розвитку творчого потенціалу обох народів.

Історично склалося, що Україна та Словаччина мають тісні культурні та історичні зв'язки, що створює сприятливі умови для поглиблення співпраці у сферах освіти та культури. Спільна історія, схожість мов та культурні традиції формують міцну основу для взаєморозуміння та співпраці. У контексті європейської інтеграції України, досвід Словаччини, яка вже є членом Європейського Союзу, є надзвичайно цінним та корисним для України.

Культурно-гуманітарним відносинам між Україною та Словацькою Республікою традиційно притаманні позитивна динаміка та добре налагоджена взаємодія. Дана сфера двостороннього співробітництва має

значний потенціал для подальшого розвитку, цьому сприяють близькість історичного минулого обох країн, культур і мов [26].

Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною мають глибокі історичні корені та продовжують розвиватися в сучасному контексті. Ці обміни не тільки сприяють взаєморозумінню та зміцненню зв'язків між народами, але й створюють основу для подальшого співробітництва в різних сферах.

Вища освіта: співпраця у сфері вищої освіти між Україною та Словаччиною активно розвивається. Багато українських студентів навчаються у словацьких університетах, таких як Університет Коменського в Братиславі та Технічний університет в Кошицях. Ці університети пропонують програми англійською мовою, що робить їх привабливими для іноземних студентів.

Україна і Словаччина активно співпрацюють в рамках програми Erasmus+, яка спрямована на підтримку академічної мобільності студентів та викладачів. Згідно з даними Європейської Комісії, у 2023 році українські університети виграли 2425 нових проектів міжнародної мобільності в рамках Erasmus+ [13].

Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною мають багатий і різноманітний характер, включаючи програми обміну студентами, культурні заходи, спільні наукові проекти, а також співпрацю між університетами та культурними установами. Такі обміни сприяють розвитку міжкультурного діалогу, поглибленню знань про культури та традиції обох країн, а також зміцненню двосторонніх відносин.

Реальні приклади освітніх та культурних обмінів:

1. Програми обміну студентами. Університети України та Словаччини, такі як Національний університет «Львівська політехніка» та Словацький технічний університет у Братиславі, регулярно проводять програми обміну студентами в рамках угоди про співпрацю. Студенти мають можливість навчатися протягом одного семестру в іншій країні, що дозволяє

їм отримати новий досвід та культурні знання. Покроковий приклад такого обміну описаний в додатку А.

2. Спільні культурні заходи. У рамках «Днів української культури в Словаччині» проводяться виставки, концерти та лекції, які знайомлять словацьку аудиторію з українською культурою, мистецтвом і традиціями.

3. Спільні наукові проекти. З метою дослідження спільних історичних аспектів та розвитку мовних програм українські та словацькі університети співпрацюють у рамках міжнародних наукових проектів, таких як «Слов'янські мови в контексті європейської інтеграції» [51].

Це свідчить про значний інтерес українських студентів до навчання в ЄС, зокрема в Словаччині.

У період з 2014 по 2022 рік було реалізовано понад 17 тисяч мобільностей студентів та викладачів з України в рамках Erasmus+, зокрема 1140 мобільностей для українських викладачів і 2423 для українських студентів у ЄС [14].

Особливо активно ці обміни почали здійснюватись після початку російського вторгнення в Україну у 2022 році. Багато українських студентів і викладачів змушені були залишити країну, і програма Erasmus+ стала для них важливим інструментом продовження освіти та наукової діяльності за кордоном. Європейська комісія впровадила додаткові заходи підтримки для українських студентів та викладачів, зокрема через механізми «force majeure» для максимальної гнучкості та підтримки [13; 14].

На початку війни словацькі університети надавали підтримку українським студентам, що значно покращило рівень мобільності, наприклад:

1. Університет економіки в Братиславі – скасував плату за вступ до університету, призначає екстраординарні стипендії до 200 євро та пропонує безкоштовне проживання в гуртожитках у квітні та червні.

2. Університет ветеринарної медицини та фармації в Кошицях – скасував плату за вступ до університету, надає надзвичайні стипендії в розмірі 200 євро, пропонує безкоштовне проживання та харчування тощо.

3. Університет св. Кирила і Мефодія в Трнаві – призначає надзвичайні стипендії та забезпечує безкоштовне проживання в гуртожитках до кінця літнього семестру 2022 року.

4. Словацький технологічний університет у Братиславі – надає надзвичайні стипендії в розмірі 200 євро, забезпечує безкоштовне проживання в гуртожитках до кінця літнього семестру 2022 року, а в майбутньому планує спростити процедуру вступу.

5. Академія образотворчого мистецтва та дизайну в Братиславі – надала Фонд солідарності AFAD для підтримки українських студентів [15].

Також у Словаччині діють 7 навчальних закладів різного рівня освіти з вивченням української мови і літератури, у тому числі Об'єднана школа-гімназія ім. Т.Г. Шевченка м. Пряшів з українською мовою навчання.

Також, Пряшівський університет забезпечує підготовку спеціалістів за фахом «українська мова» у комбінації з іншими спеціальностями.

Від 1 червня 2019 року офіційно розпочав свою роботу створений при Пряшівському університеті Інститут україністики.

У 2018 році створена та зареєстрована Недільна українська школа в Братиславі, яка орендує приміщення при загальноосвітній школі.

Також, у м. Кошице та с. Убля при загальноосвітніх школах діють гуртки з вивчення української мови та літератури [16].

Наукові установи України та Словаччини активно співпрацюють у галузі досліджень. Наприклад, Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка та Словацька академія наук проводять спільні дослідження та організовують конференції, семінари та інші наукові заходи.

Культурні обміни між Україною та Словаччиною включають організацію численних фестивалів, виставок та культурних заходів. Щорічний фестиваль "Дні української культури в Словаччині" представляє українську культуру через мистецтво, музику, літературу та кулінарію.

В одному з найкрасивіших міст Словаччини Кошице традиційно відбувся фестиваль «Дні України», який також представляє українську

культуру, сприяє здоровому способу життя та розвиває ділове співробітництво між країнами за рахунок обговорення можливостей модернізації місцевих органів влади, транскордонний потенціал, освіту, енергетичну безпеку [17].

Минулого року в Словаччині був проведений фестиваль «Тиждень українського кіно», на якому було представлено цікаві та важливі ініціативи, пов'язані з кіноіндустрією та військовою тематикою [18].

Подібні заходи сприяють популяризації української культури серед словацького населення та зміцненню культурних зв'язків.

Важливим аспектом культурних обмінів є мовна освіта. Українські культурні центри в Словаччині та словацькі культурні центри в Україні організовують курси з вивчення мови, що сприяє кращому розумінню культури та традицій обох країн. Наприклад, в Словаччині діють курси української мови для дітей та дорослих, які відвідують як українські емігранти, так і словаки, що цікавляться українською культурою.

Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною відіграють важливу роль у зміцненні двосторонніх відносин та мають значний вплив на обидві країни. Вони сприяють розвитку міжкультурної компетентності, зміцненню добросусідських відносин та створенню умов для подальшого співробітництва в різних сферах. Розширення та поглиблення таких обмінів включають розширення програм обміну студентами та науковцями, збільшення кількості культурних заходів та зміцнення зв'язків між культурними та освітніми інституціями обох країн [11, с. 30].

3.2. Спільні гуманітарні проекти та ініціативи

У сучасному світі, де виклики, пов'язані з міграцією, зміною клімату, збройними конфліктами та пандеміями, стають все більш складними, гуманітарна співпраця між державами та організаціями набуває особливого значення. Такі проекти спрямовані на надання допомоги постраждалим від

надзвичайних ситуацій, підтримку соціально-економічного розвитку, сприяння освіті та охороні здоров'я, а також захист прав людини.

У контексті українсько-словацьких відносин спільні гуманітарні проекти та ініціативи стали важливим інструментом для зміцнення двостороннього співробітництва та взаєморозуміння. Історичні, культурні та географічні зв'язки між Україною та Словаччиною створюють сприятливі умови для розвитку партнерства в цій сфері. Співпраця у сфері гуманітарних проектів не лише сприяє поліпшенню умов життя громадян обох країн, але й підвищує рівень регіональної стабільності та безпеки.

Одним із ключових аспектів спільних гуманітарних проектів між Україною та Словаччиною є підтримка українських біженців, які постраждали від збройного конфлікту та окупації. Словацька Республіка активно долучається до надання гуманітарної допомоги, забезпечуючи житлом, медичною допомогою, освітніми програмами та іншими необхідними ресурсами. Такі ініціативи демонструють солідарність та підтримку з боку міжнародної спільноти, сприяючи соціальній інтеграції та реабілітації постраждалих.

Крім того, спільні гуманітарні проекти охоплюють ширший спектр діяльності, включаючи екологічні ініціативи, програми обміну студентами та науковцями, культурні заходи та інфраструктурні проекти. Ці ініціативи сприяють збагаченню культурного обміну, підвищенню рівня освіти та науки, а також покращенню якості життя громадян. Важливим аспектом є також залучення громадянського суспільства та місцевих громад до реалізації таких проектів, що підвищує їхню ефективність та стійкість.

До спільних гуманітарних проектів між Україною та Словаччиною можна віднести низку ініціатив, які охоплюють екологічні, освітні, культурні та інфраструктурні сфери. Одним з таких прикладів є проект «Екологічна безпека Карпат», спрямований на охорону навколишнього середовища в Карпатах, де активно співпрацюють українські та словацькі екологи, а також місцеві громади обох країн. Цей проект включає в себе збереження

біорізноманіття, боротьбу з незаконними вирубками лісів та охорону водних ресурсів [25]. Ще одним значущим прикладом є програма обміну студентами та науковцями в рамках співпраці між університетами України та Словаччини, що дозволяє студентам і науковцям обох країн поглиблювати свої знання в різних галузях та брати участь у міжнародних дослідницьких проектах. Крім того, щорічно проводяться культурні заходи, такі як фестивалі української культури в Словаччині та словацької культури в Україні, які сприяють розвитку міжкультурного діалогу і зближенню народів. В рамках інфраструктурних проектів також реалізуються спільні ініціативи з розвитку транспортних шляхів між країнами, наприклад, оновлення прикордонних переходів та створення нових можливостей для транскордонного сполучення, що значно покращує логістику та полегшує переміщення громадян. Така співпраця не лише покращує якість життя громадян обох країн, але й сприяє зміцненню довіри між народами, активізує залучення громадянського суспільства та місцевих громад до реалізації спільних ініціатив.

Українсько-словацькі гуманітарні проекти мають на меті зміцнення співпраці між Україною та Словаччиною в різних сферах, включаючи освіту, культуру, соціальну допомогу та інші галузі. Ось кілька прикладів таких проектів:

1. Освітні ініціативи.

Українські та словацькі університети та інші навчальні заклади часто співпрацюють у сфері освіти, обміну студентами та викладачами, спільних наукових досліджень та проектів [54].

2. Культурні проекти.

Культурні обміни та фестивалі, які представляють українську культуру в Словаччині і словацьку в Україні, сприяють кращому розумінню та зміцненню культурних зв'язків між народами [27].

3. Соціальна допомога.

Організації та благодійні фонди з обох країн активно працюють над проєктами, спрямованими на допомогу вразливим групам населення, таким як діти-сироти, люди з обмеженими можливостями та інші [28].

4. Екологічні проєкти.

Спільні екологічні проєкти, що спрямовані на збереження навколишнього середовища, можуть включати ініціативи щодо захисту природи, розвитку екотуризму та підвищення екологічної обізнаності населення тощо [30].

5. Гуманітарна допомога під час криз.

Гуманітарна допомога в кризових ситуаціях є важливим аспектом співпраці між Україною та Словаччиною, і це відображено в кількох офіційних документах та угодах між країнами. Наприклад, в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка була підписана у 2014 році [7], передбачено механізми для координації гуманітарної допомоги, зокрема в контексті природних катастроф або соціальних конфліктів, таких як конфлікт на сході України [34].

Конкретно для співпраці між Україною та Словаччиною важливими є двосторонні угоди та меморандуми, які включають аспекти надання гуманітарної допомоги та підтримки в кризових ситуаціях. Зокрема, Словаччина, як одна з країн ЄС, активно долучалася до надання гуманітарної допомоги Україні після початку військових дій у 2014 році, зокрема в рамках міжнародних ініціатив та програм, таких як програма допомоги через Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), а також безпосередньо через урядові програми. Наприклад, у 2014 році Словаччина надала Україні гуманітарну допомогу, включаючи медикаменти, продукти харчування, а також матеріали для забезпечення тимчасового житла для переселенців з Донбасу.

Також, у рамках двосторонніх відносин між Україною та Словаччиною, існують програми для надання допомоги біженцям та постраждалим від конфлікту на сході України, зокрема у вигляді тимчасового притулку,

медичної допомоги та організації гуманітарних коридорів для надання підтримки. Спільно з іншими міжнародними організаціями, зокрема Організацією Об'єднаних Націй (ООН) та іншими структурами ЄС, Україна та Словаччина реалізують проекти, спрямовані на допомогу постраждалим від війни та відновлення інфраструктури, що була пошкоджена під час бойових дій [41].

Словаччина також активно бере участь у наданні допомоги під час природних катастроф, таких як повені та землетруси, надаючи допомогу Україні як в рамках європейських ініціатив, так і через національні механізми, включаючи пожежно-рятувальні служби, медичну допомогу та матеріали для відновлення постраждалих регіонів.

Під час війни діють численні гуманітарні проекти та ініціативи, спрямовані на підтримку населення, наприклад, такі як:

Ініціатива збору коштів. Жителі Словаччини за 12 днів зібрали майже чотири мільйони євро на купівлю снарядів для України, після того, як влада країни відмовилася підтримати ініціативу Чехії зі збору коштів та пошуку боєприпасів для Києва. Про це повідомляється на офіційному сайті ініціативи зі збору коштів. Станом на 27 квітня зібрано 3 883 879 євро, донорами стали 60 552 людей. Збирачі коштів раніше заявили, що кампанія спрямована на те, щоб показати, що більшість не згодна зі зміною зовнішньої політики уряду після вересневих виборів. [26]

Співпраця в збереженні культурних цінностей. Міністерка культури Словаччини Наталія Міланова надає Україні можливість безпечного зберігання культурних цінностей. [27]

Наразі Україна та Словаччина активно співпрацюють над втіленням трьох масштабних проектів в енергетиці та логістиці:

1. Реконструкція міждержавного електричного інтерконектора «Мукачево – Вельке Капушани»: Цей інтерконектор дозволить з'єднати національні електромережі України та Словаччини, покращуючи взаємодію у

сфері енергетики. За допомогою цього проєкту обидві країни зможуть реагувати оперативніше на проблеми, такі як блекаути [28].

2. Створення залізничного сполучення Київ – Кошице: Планується створити залізничний маршрут між Києвом та Кошице, використовуючи ширококоліїну інфраструктуру від станції Ужгород по території Словаччини. Це сприятиме більшій мобільності українців та покращить логістику.

3. Гуманітарне розмінування українських земель: Уряд Словаччини надав кошти на придбання двох машин розмінування «Божена-4» для звільнених територій Херсонської області. Це допоможе прискорити процеси гуманітарного розмінування та зробить території безпечнішими [29].

Ці проєкти сприяють розвитку економіки, стійкості та співпраці між Україною та Словаччиною.

Ініціатива «Оберіг». Українські та словацькі волонтери у Братиславі об'єдналися у суспільну ініціативу допомоги українським військовим. Їх волонтерська спільнота «Оберіг» виговляє маскувальні сітки та окопні свічки як для військових, так і для цивільних людей. Крім того волонтери організують збір коштів, завдяки яким можуть придбати одяг, медичне приладдя, харчові продукти та спецзасоби, які потім відправляють в Україну[30].

У квітні 2022 року Словаччина запровадила національний проєкт підтримки українських переселенців «Допомагаємо біженцям» («Pomáhame odídencom»), за яким українці отримували фінансову допомогу на адаптацію в країні. Даний проєкт складався з чотирьох сфер підтримки українців: навчання, підтримка мобільності, волонтерська діяльність, адаптація у роботодавця [31].

Реалізація національного проєкту була запланована протягом 21 місяця в усіх регіонах Словаччини, відповідно з квітня 2022 по грудень 2023 років. 31 грудня 2023 року проєкт офіційно припинив свою дію і не був продовжений.

Гроші до фонду національного проєкту надходили з державного бюджету Словаччини та європейського соціального фонду. Загалом на

підтримку біженців було виділено більше ніж п'ять мільйонів євро. Фінансова підтримка надавалася українцям зі статусом тимчасового прихистку («Dočasné útočisko»), які відповідали встановленим критеріям.

Головними напрямками фінансування були:

- 1) кваліфікаційні курси та навчання, необхідного для працевлаштування;
- 2) адаптація біженців на новому робочому місці;
- 3) компенсація витрат, пов'язаних з дорогою до місця виконання праці;
- 4) підтримка волонтерської діяльності з метою набуття професійного досвіду та надання фахових консультацій [31].

Проект «Дружба: Словаччина – Україна» – це некомерційна організація, яка була заснована в 2013 році через зростаючий попит на підтримку ділового співробітництва між Словаччиною та Україною [32].

Проект спрямований на створення прикордонного торговельно-ділового співробітництва між Словаччиною та Україною. Елементи проекту в прикордонному регіоні сприяють веденню бізнесу і торгівлі, надають інформаційну, юридичну та технічну підтримку для транскордонного бізнесу та торговельного співробітництва.

Для забезпечення підтримки в рамках проекту буде створено ряд взаємодоповнюючих інструментів: Регіональна торгово-промислова палата, Словацько-український бізнес-інкубатор, Арбітражний суд, Українсько-словацький бізнес-портал і Словацько-український «будинок дружби». За допомогою цих інструментів НПО «Дружба: Словаччина – Україна», координує, ініціює і підтримує налагодження співпраці між установами, неурядовими організаціями та комерційними компаніями.

Стратегія стимулювання транскордонного бізнесу та підприємницької діяльності між Україною та Словаччиною базується на підтримці служб, які полегшують вихід на ринки поза межами Європейської зони. Україна, завдяки своєму географічному розташуванню, є важливим ринком для словацьких

підприємців, зокрема у таких галузях, як сільське господарство, енергетика та інфраструктура. Потенційний попит на українському ринку значно перевищує можливості внутрішнього словацького ринку. У 2022 році загальний обсяг експорту Словаччини в Україну становив 1,27 млрд євро, що є суттєвим показником для малих та середніх підприємств Словаччини, що шукають нові можливості для розвитку. Зі свого боку, Словаччина для України є важливим торговим партнером, і може виступати своєрідною брамою до Європейського простору. В Україні працюють понад 1000 словацьких компаній, які здійснюють різноманітну діяльність в сферах будівництва, енергетики та транспорту [28].

До основних цілей транскордонного співробітництва відносяться:

1. Соціально-економічний розвиток прикордонного регіону, зокрема завдяки спільним проектам, які сприяють створенню робочих місць та розвитку інфраструктури. Наприклад, проект з модернізації прикордонних пунктів пропуску вартістю близько 50 млн євро, спрямований на покращення інфраструктури та полегшення транспортного сполучення між країнами.

2. Створення нового ділового співробітництва між суб'єктами прикордонного регіону, що дозволяє розширювати економічні можливості для підприємств обох країн. Спільно з проектом Європейського Союзу, що підтримує малий та середній бізнес, створено понад 200 нових бізнес-ініціатив на прикордонних територіях.

3. Підтримка існуючого торговельного співробітництва, зокрема через укладення низки угод, що забезпечують безперешкодний доступ до ринків для продукції, що виробляється в прикордонних регіонах. Важливим елементом цього є розвиток логістичних коридорів між Україною та Словаччиною, що дозволяє знизити витрати на транспортування.

4. Зміцнення взаєморозуміння по обидва боки кордону, зокрема завдяки регулярним зустрічам місцевих влад і бізнесменів, обміну досвідом та культурними ініціативами. В рамках спільних освітніх та культурних програм

щорічно проводиться до 15 культурних заходів, що сприяють зміцненню взаєморозуміння.

5. Поліпшення співпраці між освітніми установами, роботодавцями та іншими відповідними суб'єктами для створення спільних навчальних програм, які сприяють підготовці кадрів для роботи в прикордонних регіонах.

6. Подолання бар'єрів на шляху транскордонного бізнесу, зокрема у вигляді спрощення процедур митного оформлення та спільних ініціатив з усунення правових бар'єрів, таких як спрощення процедур сертифікації та стандартизації.

7. Розробка механізмів для створення окремих транскордонних контактів і зв'язків, зокрема через створення транскордонних торгових палат, бізнес-асоціацій та інвестиційних платформ.

8. Збір даних про потенційні можливості співпраці, включаючи проведення регулярних досліджень ринків та моніторинг нових напрямів для інвестиційних і бізнес-проектів, що дозволяє ефективно адаптувати стратегії співпраці до змінюваних економічних умов [34].

3.3. Підтримка українських біженців та переселенців у Словаччині

Військова агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася в 2014 році та набула безпрецедентних масштабів у 2022 році, спричинила значний потік біженців та внутрішньо переміщених осіб. Серед країн, що активно підтримують українців, які змушені покинути свої домівки, особливе місце займає Словаччина. Як сусідня держава, Словаччина не тільки відгукнулася на гуманітарну кризу, але й запровадила низку заходів для підтримки українських біженців та переселенців.

Підтримка, яку надає Словаччина, охоплює різні аспекти – від надання житла та медичної допомоги до забезпечення доступу до освіти та працевлаштування. Значні зусилля спрямовані на інтеграцію українців у словацьке суспільство, збереження їхньої культурної ідентичності та

підтримку в адаптації до нових умов життя. Завдяки цій підтримці багато українських біженців змогли знайти тимчасовий притулок, отримати необхідну допомогу та відновити своє життя у відносно безпечних умовах.

Дослідження питань підтримки українських біженців та переселенців у Словаччині є надзвичайно актуальним, адже дозволяє вивчити ефективність наданої допомоги, виявити ключові проблеми та виклики, з якими стикаються біженці, та розробити рекомендації для покращення умов їхнього перебування. Це також сприяє поглибленню розуміння міжкультурної взаємодії та створенню більш інтегрованого та згуртованого європейського суспільства.

З початку повномасштабного вторгнення українсько-словацький кордон перетнуло понад 300 тисяч українців. Деякі проїжджали Словаччину транзитом та прямували в інші країни ЄС, але багато хто залишився у державі [55].

Держава всебічно допомагає постраждалим від війни, яким довелося покинути свою країну.

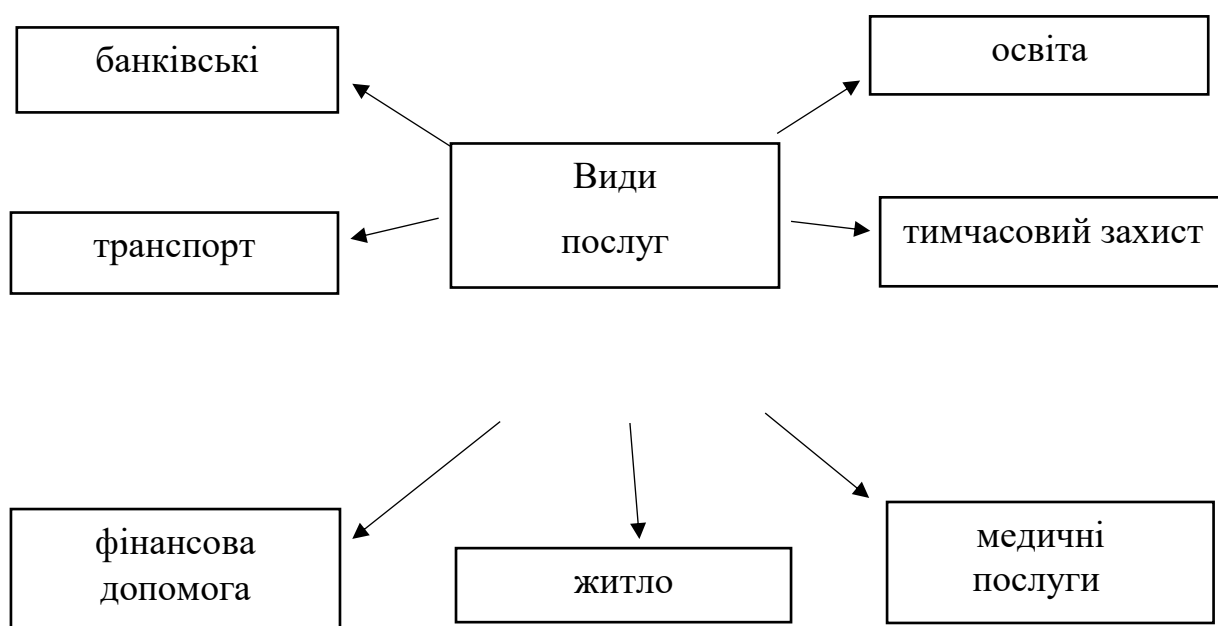

Рис. 3.1 Види гуманітарних послуг для українців в Словаччині [55]

З березня 2022 року Республіка Словаччина впровадила тимчасовий захист для осіб переміщених з України 24 лютого 2022 року або пізніше, в результаті військового вторгнення російських військ.

Статус тимчасового захисту дозволяє біженцям працювати на території Словаччини, здобувати середню та вищу освіту, мати доступ до медичної допомоги та житла, а також надає право на матеріальну допомогу у разі потреби. На даний момент українським шукачам притулку у Словаччині дію тимчасового продовжено до 4 березня 2025 року [45].

Розмір фінансової допомоги у Словаччині залежить від кількості членів у родині українців та їхнього віку. Однак сума не може перевищувати 380 євро на сім'ю на місяць [55].

З 2022 року розмір виплат на місяць складав: 80€ для дорослого, 160€ для дітей до 3 років та 60€ для дітей від 3 до 18 років.

Додаткове фінансування могли отримати сім'ї, де є особа з інвалідністю.

Також у Словаччині було впроваджено додаткову виплату на зимові потреби. Це було разове перерахування в розмірі 150 євро на людину, максимум 400 євро на сім'ю [55].

В 2024 році розроблено нову програму грошової допомоги для осіб, що мають документ про тимчасовий захист, шукачів притулку та осіб без громадянства в Словаччині, щоб зменшити ризики та задовільнити потреби тих, хто дійсно потребує допомоги [52].

Грошова допомога буде розповсюджуватись лише на тих, хто відповідає таким критеріям:

1. Особи та сім'ї, які прибули до Словацької Республіки після 1 січня 2024 року та є економічно незахищеними (наприклад, не мають постійної роботи абл постійного джерела доходу).
2. Не отримують допомогу від управління праці, соціальних питань та сім'ї Словаччини та підпадають від один або декілька нижчезазначених критеріїв:

- Ви є одинокою(-им) матір'ю, батьком або опікуном двох або більше дітей;
- Ви є сім'я з трьома або більше дітьми;
- Ви є одинокою(-им) матір'ю або батьком або у вашій сім'ї є хоча б одна дитина віком до 3 років;
- Ви або дитина у вашій родині вважаєтесь особою з інвалідністю;
- Вам 60 років і більше, і у Вас немає працюючого дорослого члена сім'ї;
- Ви маєте серйозне захворювання [52].

У Словаччині українським біженцям надають безкоштовне житло та грошову допомогу на проживання з початку війни в Україні. Програма компенсації витрат на житло діє з лютого 2022 року.

Фізичні особи та власники готелів, що надають житло біженцям, отримують компенсацію від держави. Для цього вони повинні подати заявку до місцевих органів влади. Компенсація складає 5 євро на людину за добу для проживання у квартирах та приватних будинках, і 6 євро на людину за добу для проживання у готелях, пансіонатах та хостелах [35; 36; 50].

Українці можуть отримати допомогу від громадських організацій та волонтерів.

Існують різні платформи, де можна знайти безкоштовне житло або тимчасовий прихисток, наприклад:

- Host4Ukraine;
- Shelter for Ukraine;
- Hospitality Helps.

Ці ресурси з'єднують біженців з волонтерами та власниками житла, готовими надати безкоштовне проживання [37].

Однак, уряд Словаччини більше не буде оплачувати житло для українських біженців. Відповідне рішення було ухвалене з подання Міністерства внутрішніх справ країни. Станом на липень 2024 року, компенсація надається до 31 червня 2024 року, тому субсидії на житло

припинять нараховувати вже з 1 липня. Утім ці зміни зачеплять не всіх – дехто з українців все ще зможе не платити за оренду житла [38].

З наступного місяця громадяни України зі статусом захисту зможуть проживати в безоплатних квартирах чи будинках лише протягом перших 120 днів після прибуття на територію Словацької Республіки. Далі безкоштовним житлом забезпечуватимуть лише біженців, які належать до вразливих категорій населення:

- особи із серйозними порушеннями здоров'я (люди з інвалідністю), яким надається субсидія на підтримку гуманітарної допомоги;
- сім'ї, які отримують допомогу в разі крайньої потреби;
- особи, які досягли віку 65 років;
- мати-одиначка та батько-одинач, яка (який) самотійно доглядає за дитиною віком до 5 років, або особа, яка особисто доглядає за дитиною до 5 років на підставі рішення суду (опікун) [35].

«Бажано, щоб біженці, які хочуть залишитися у Словаччині, мали мотивацію включитися у звичайне життя та брати участь у забезпеченні основних життєвих потреб із власних джерел», – йдеться у документах словацького уряду Словаччини [36].

«Підставою для такого коригування є вирівнювання розміру наданої допомоги незалежно від віку новоприбулих, особливо з огляду на незахищеність осіб, які не досягли 15-річного віку, і для яких надання житла є пріоритетом», – пояснили в уряді.

Міністр внутрішніх справ країни Матуш Шутай Ешток також пояснив коригування пільг поточними можливостями державного бюджету. «Ми хочемо й надалі допомагати, але маємо адаптувати допомогу до поточних фінансових можливостей», – пояснив він.

За його словами, незважаючи на зменшення допомоги, це все одно відносно велика матеріальна поміч біженцям. Він повідомив, що продовження допомоги також буде вирішуватися тим, чи будуть для неї знайдені зовнішні ресурси з європейських фондів.

«Якщо нам вдасться їх знайти, ми будемо раді продовжити цей проект, якщо ні, нам доведеться переглянути у бік зменшення», – сказав Шутай Ешток. Він додав, що уряд має чітко визначитися з цим питанням до кінця березня [36].

Відповідно до наданого статусу тимчасового притулку, люди, які виїхали з України, мають різний доступ до медичної допомоги та її обсягу. Всі українці мають право на екстрену медичну допомогу, але Міністерство охорони здоров'я може визначати перелік конкретних медичних процедур, які відшкодовуються за межами екстреної допомоги [37].

Тимчасово переміщені українці в Словаччині мають право на безоплатну медичну допомогу. Проте перелік доступних безоплатних послуг залежить від статусу особи, яка на них претендує [38].

1. Ті, хто не отримав статус тимчасового захисту, мають право тільки на безоплатну невідкладну та необхідну медичну допомогу, яка надається лікарями, що мають договір із Загальною медичною страховою компанією (Všeobecná zdravotná poisťovňa). Також такі особи можуть отримати рецепт на ліки у сімейного або лікуючого лікаря, але вартість ліків їм не відшкодовується.

2. Ті, хто вже подав заяву на тимчасовий захист, проте ще не отримав його, мають право на невідкладну та необхідну медичну допомогу, а також медичну допомогу, яку лікар рекомендує під час огляду. Невідкладну допомогу надають екстрені амбулаторні служби та приймальні центральних лікарень.

3. Ті, хто отримав тимчасовий захист в Словаччині, мають право на ті ж самі безоплатні медичні послуги, що й громадяни країни: медична допомога, необхідність якої визначає лікар, безоплатні медикаменти, медичні вироби та дієтичне харчування. Медичні послуги надаються за наявності довідки про тимчасовий захист. Контакти закладів та аптек можна знайти на тому ж самому сайті.

4. Оформлювати медичне страхування потрібно тільки в разі працевлаштування з узгодженим доходом, не меншим за мінімальну місячну заробітну плату – 646 євро. У такому випадку страхування можна також оформити на неповнолітніх дітей, що мають тимчасовий захист в Словаччині [38]. Приклад підтримки українських біженців та переселенців у Словаччині представлений у додатку А.

Станом на 2022 рік право на безкоштовний проїзд мають особи, які мають документ Slovak Help із червоною печаткою з текстом українською мовою, який видається після перетину кордону, або мають підтвердження про надання статусу тимчасового притулку. З цими документами ви можете безкоштовно їздити в поїздах і приміських автобусах тільки в день їх отримання і протягом наступних 4 днів. Власники першого документа про тимчасовий притулок продовжують мати безкоштовний проїзд на роботу протягом перших 60 днів з дня його видачі. Однак вони повинні бути підтверджені підтвердженням від роботодавця, а також документом з місця постійного проживання. Адреса вказана в документі про тимчасовий притулок [39].

Право на безкоштовний проїзд мають діти та учні дитячих садків, початкової та середньої школи з документом про тимчасовий притулок разом з одним супроводжуючим, для яких 5-денний ліміт не поширюється. Вони можуть продовжувати безкоштовно їздити до школи та зі школи протягом навчальних днів на основі підтвердження про відвідування школи. Пенсіонери віком від 62 років також можуть їздити безкоштовно в потягах. Не мають права на безоплатне перевезення: особи, які не підтвердять, що вони є громадянами України, особи, які в'їжджали на територію Словацької Республіки повторно протягом останніх 30 календарних днів, особи, які отримали другий та наступні оформлення документа про тимчасовий притулок [39].

Через часте зловживання системою, з 1 липня 2022 змінилися умови проїзду по Словаччині для українців. Про це повідомив на засіданні Ян Фаркаш з міністерства транспорту та будівництва Словацької Республіки [40].

Протягом трьох місяців повномасштабної війни в Україні, українці, які тимчасово покинули свої домівки мали можливість користуватись будь-яким транспортом на території Словаччини безкоштовно. Але окрім біженців цією можливістю скористались й люди, які не мали в цьому потреби.

«Найбільшим зловживали громадським транспорту, де одні й ті ж люди з'являлися кілька разів і очевидно, що вони не в'їжджали до Словаччини, як біженці», – пояснив Фаркаш. Найчастіше такі порушення були помічено на кордоні та під час подорожей країною [40].

З 1 липня ситуацію контролюватимуть. Українці, які декілька разів перетинатимуть кордон Україна - Словаччина не матимуть права їздити задарма. Відтепер безкоштовним проїздом зможуть користуватись лише ті, які мають в цьому потребу.

А саме особи, які перетнули кордон та отримали карту «Slovak help» матимуть можливість отримати безкоштовні квитки, які діятимуть тільки протягом п'яти днів і п'ять днів після отримання статусу «Dočasne útočisko».

Під виняток також попадають діти, які використовують громадський транспорт, щоб дістатись в навчальні заклади. Біженці, з документом «dočasne útočisko», які після перетину кордону в статусі пошуку роботи мають можливість безкоштовних квитків протягом 60 днів. Головною метою уряду є надання допомоги тим, кому вона насправді потрібна в такий нелегкий час [40].

Якщо ви маєте в Словаччині тимчасовий притулок чи притулок, або ви подали заяву на одну з цих форм легального проживання, ваші діти мають право на безкоштовну освіту.

Це стосується дитячих садків, початкових і середніх шкіл.

Щоб українці краще подолали мовний бар'єр та змогли легше комунікувати на робочому місці чи освоїти нову професію, вони можуть пройти освітні та навчальні курси. Фінансові витрати після успішного завершення курсів відшкодує управління з питань праці, соціальних питань та сім'ї [41].

Для українців, які приїжджали в Словаччину на постійне проживання, було непросто звикнути до місцевої банківської системи. Прямі переведення між рахунками в Україні та в Словаччині завжди були пов'язані з високими комісіями та складнощами в конвертації валют. Не були поширені мобільні додатки та не підтримувалися негайні платежі, а перекази необхідно чекати кілька днів, бо операції опрацьовуються тільки в робочі години по буднях.

Чимало українських переселенців, з яких залишилися в країні та почали вести активну фінансову діяльність, тоді місцева банківська система мала необхідність швидко адаптуватися до нових реалій та впроваджувати зміни, щоб українці не були обмежені у своєму повсякденному та професійному житті. В результаті переселенці отримали можливість без перешкод відкривати банківські рахунки, часто на дуже вигідних умовах, а зв'язок українського та словацького банкінгу значно поліпшився [42].

Власники рахунків і карток українських банків можуть без проблем продовжити користуватися ними надалі й у Словаччині. Більшість карток випускається компаніями Visa або Mastercard, які однаково поширені та приймаються всюди в Україні та в Словаччині.

Більшість банків Словаччини ще у 2022 році надали можливість відкриття рахунків для переселенців за спеціальними умовами, деякі створили спеціальні пропозиції та надали пільги. Українці все ще можуть відкрити рахунок у будь-якому великому словацькому банку, але не всі з них продовжили дію особливих умов, таких як безкоштовне ведення рахунку [42].

Найбільшими та найпопулярнішими банками в Словаччині є Tatra Banka, VÚB та Slovenská sporiteľňa. Процедура відкриття рахунку в них подібна, але спеціальні умови для переселенців та деякі інші деталі можуть відрізнятися.

Tatra Banka має спрощений процес відкриття рахунку для українців із тимчасовим прихистком (Dočasné útočisko) та вигідні умови його ведення. Щоб відкрити рахунок у Татрі, необхідно прийти у відділення та надати такі

документи: Dočasné útočisko, український внутрішній та закордонний паспорти, документ, де вказано місце постійного проживання.

До кінця 2023 року діяло безоплатне ведення рахунку і продовження акції наразі не планується, хоча й не виключено. Переведення грошей на українські рахунки повністю звільнено від комісій, і це безперечна перевага. Для відкриття рахунку та отримання картки здебільшого потрібен лише один візит до відділення. А от стати клієнтом онлайн українцям не вийде, така опція передбачена лише для словаків. Переконливим фактором на користь Татра Банку є факт задоволеності та відданості його клієнтів, це банк із найкращим сервісом [43].

VÚB Banka (Všeobecná úverová banka) - другий за розміром банк Словаччини, що належить до групи Intesa Sanpaolo. За даними на 2023 рік, активи банку складають понад 12 мільярдів євро. VÚB є одним із піонерів у сфері інтернет-банкінгу в країні, що дозволяє клієнтам здійснювати операції через онлайн-банкінг та мобільний додаток з високим рівнем безпеки. Банк надає простий процес відкриття рахунків, що дозволяє іноземним клієнтам, зокрема українцям, відкривати рахунки за допомогою закордонного паспорта або українського паспорта з документом Dočasné útočisko (тимчасовий статус біженця). Крім того, VÚB надає широкий спектр послуг у сфері кредитування, депозитів і фінансування бізнесу, що робить його популярним серед малих і середніх підприємств.

Slovenská sporiteľňa - найбільший і один з найстаріших банків Словаччини, що належить до групи Erste Group. На 2023 рік активи банку перевищують 18 мільярдів євро, а мережа банкоматів є найбільшою в Словаччині, з понад 1000 банкоматами по всій країні. Slovenská sporiteľňa активно підтримує українців, зокрема надаючи безкоштовне обслуговування рахунків на рік для нових клієнтів з України. Крім того, банк пропонує безкоштовні перекази з та до України, що є важливою перевагою для українських біженців і підприємців. Slovenská sporiteľňa також має широкую мережу філій і надає різноманітні фінансові послуги, включаючи інтернет-

банкінг, мобільний банкінг та спеціалізовані продукти для підприємців. Це дозволяє їй займати лідируючі позиції на ринку фінансових послуг у Словаччині[43].

ВИСНОВКИ

Українсько-словацькі відносини в регіональному вимірі становлять важливий компонент сучасної міжнародної політики, відображаючи спільні інтереси двох держав у сферах безпеки, економіки, енергетики та культури. У цьому контексті регіональна співпраця виступає ключовим механізмом для забезпечення стабільності та розвитку Центрально-Східної Європи. Аналіз історичних передумов, актуальних тенденцій та перспектив двосторонніх відносин демонструє, що Україна та Словаччина мають взаємний інтерес у посиленні партнерства, що сприяє інтеграції України до європейських структур і вирішенню спільних викликів, таких як енергетична безпека та регіональні загрози.

Науково-теоретична база дослідження українсько-словацьких відносин базується на аналізі багатогранних аспектів, включаючи історичний, політичний, економічний та культурний контексти. Дослідження акцентує увагу на значущості міждержавних відносин у сучасних умовах глобалізації, підкреслюючи, що глибше розуміння спільних історичних і культурних коренів сприяє зміцненню двостороннього партнерства.

Історичні передумови взаємин між Україною та Словаччиною формувалися під впливом спільних культурних та політичних процесів, які відбувалися на території Центрально-Східної Європи. Взаємодія між цими країнами розвивалася у контексті соціально-економічних трансформацій та змін в політичному середовищі, що визначило їхню нинішню співпрацю. Поглиблене вивчення цих історичних контекстів допомагає зрозуміти сучасні виклики і можливості в українсько-словацьких відносинах.

Політичні контакти між Україною та Словаччиною стали важливим елементом для розвитку міждержавного співробітництва. Спільні інтереси у сферах безпеки, енергетики та економіки спонукають до активізації діалогу на всіх рівнях. Різноманітні формати зустрічей, конференцій і спільних проектів

демонструють прагнення обох країн до конструктивного партнерства, що, в свою чергу, забезпечує стабільність і розвиток відносин.

Торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною демонструють позитивну динаміку зростання обсягу торгівлі та інвестицій. Зростання товарообігу і стабільні експортні та імпорتنі позиції підкреслюють взаємну зацікавленість країн у розширенні співпраці. Важливими аспектами цих відносин є підписані угоди, що регулюють торгові аспекти та інвестиційну діяльність, які створюють сприятливі умови для бізнесу.

Співпраця в енергетичній сфері між Україною та Словаччиною є важливим компонентом енергетичної безпеки обох країн. Реалізація спільних проектів та використання транзитних можливостей, зокрема у газовій сфері, створює нові перспективи для забезпечення енергетичної незалежності. Законодавча база та угоди, укладені в цій сфері, сприяють розвитку ефективної співпраці, що забезпечує надійні поставки енергоресурсів.

Регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва між Україною та Словаччиною сприяють зміцненню зв'язків на місцевому рівні. Спільні програми в галузі економіки, екології та культури створюють можливості для розвитку територій, залучення інвестицій та поліпшення якості життя населення. Ці ініціативи не тільки підвищують рівень співпраці, але й сприяють формуванню позитивного іміджу обох країн у регіоні.

На основі розглянутих аспектів українсько-словацьких відносин можна стверджувати, що вони є динамічними і багатограними. Взаємодія між Україною та Словаччиною охоплює широкий спектр співпраці, від політичних контактів до економічних та культурних ініціатив. Спільні інтереси та спільна історія обумовлюють позитивні тенденції в розвитку двосторонніх відносин, що зумовлює підвищення рівня довіри та взаєморозуміння між країнами.

Крім того, сучасні виклики, такі як енергетична безпека, економічні реформи та екологічні питання, вимагають від обох країн активізації співпраці та узгодженості дій. Підтримка спільних проектів на регіональному рівні є

важливою складовою зміцнення зв'язків, що сприяє розвитку місцевих спільнот та покращенню умов життя населення. Таким чином, українсько-словацькі відносини мають значний потенціал для подальшого розвитку, що потребує системного підходу та активної участі обох сторін.

Україна і Словаччина активно співпрацюють в рамках програми Erasmus+. Культурні обміни між Україною та Словаччиною включають організацію численних фестивалів, виставок та культурних заходів. Українські культурні центри в Словаччині та словацькі культурні центри в Україні організують курси з вивчення мови, що сприяє кращому розумінню культури та традицій обох країн. Наукові установи України та Словаччини активно співпрацюють у галузі досліджень. Освітні та культурні обміни між Україною та Словаччиною сприяють розвитку міжкультурної компетентності, зміцненню добросусідських відносин та створенню умов для подальшого співробітництва в різних сферах.

Існує багато видів ініціатив та проєктів для допомоги та укріплення відносин між країнами. Українські та словацькі університети та інші навчальні заклади часто співпрацюють у сфері освіти, обміну студентами та викладачами, спільних наукових досліджень та проєктів. Культурні обміни та фестивалі, які представляють українську культуру в Словаччині і словацьку в Україні, сприяють кращому розумінню та зміцненню культурних зв'язків між народами. Організації та благодійні фонди з обох країн активно працюють над проєктами, спрямованими на допомогу вразливим групам населення, таким як діти-сироти, люди з обмеженими можливостями та інші. Гуманітарна допомога в кризових ситуаціях, включаючи надання допомоги під час природних катастроф або соціальних конфліктів, є важливою частиною співпраці між країнами. Українсько-словацькі гуманітарні проєкти мають на меті зміцнення співпраці між Україною та Словаччиною в різних сферах, включаючи освіту, культуру, соціальну допомогу та інші галузі.

Держава всебічно допомагає постраждалим від війни, яким довелося покинути свою країну. До видів послуг, які надає країна відносяться:

тимчасовий захист, фінансова допомога, медичні послуги, освітні послуги, банківські послуги, транспортні послуги, безкоштовне житло.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text
2. Договір про спільне використання газотранспортної системи від 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_002#Text
3. Енергетичне законодавство ЄС від 2022. URL: <https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mizhnarodni-dokumenti/energetichne-zakonodavstvo-yes>
4. Закон про природні монополії: Закон України від 2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>
5. Закон про ринок електричної енергії: Закон України від 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>
6. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text
7. Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про торговельно-економічне та науково-технічне співробітництво від 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_038#Text
8. Угода між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_076#Text
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
10. Угода про співпрацю в галузі освіти, науки, культури і спорту між Україною та Словаччиною від 1995. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/transkordonne_spivr_web_0.pdf

11. Алмашій В.В. Українці Словаччини: громадсько-культурне життя та процес національного самовизначення (1989- 1995 рр.). Інститут всесвітньої історії НАН України. 2014 р. – С. 161-182
12. Артёмов І. В. Українсько-словацькі відносини: хронологія подій : додаток 6. / І. В. Артёмов // Актуальні проблеми зовнішньої політики України: навчальний посібник / рец. : С. В. Віднянський, І. І. Вовканич, І. Я. Тодоров. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. С. 431-433
13. Бенч О. Г. Українсько-словацькі відносини: погляд з перспективи культури // THE CULTUROLOGY IDEAS. 2020. №17. URL: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-17-2020-1.75-81>
14. Біль М.М. Регулювання міграційної активності населення: пріоритети для Карпатського регіону України. Регіональна економіка. 2020. №1(95). С. 62-70. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-1-7>.
15. Блинчук М.В. Україна у двосторонніх відносинах з країнами світу. Бібліографічний показник 2021 р. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/pokajchiki/ukraina-inter.pdf>
16. Григоренко Ю. Україна – Словаччина: як виглядає торгівля між країнами // GMK Centre 2024 р. URL: <https://gmk.center/ua/posts/ukraina-slovachchyna-ia-k-vyhliadaie-torhivlia-mizh-krainamy/>
17. Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України. Посібник з планування та реалізації проектів транскордонного співробітництва 2023 р. С .6-22; 41-43; 51-55.
18. Євчак Ю.Б., Зарді А., Лазур Я.В. та інші Транскордонне співробітництво: правові основи та успішні практики. Рада Європи 2020 р. URL: <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1>
19. Іванов М.С. Динаміка українсько-словацьких міждержавних відносин на сучасному етапі // STRATEGIC PRIORITIES. 2018 р. С.40-44

20. Капітоненко М., Філіпчук М., Івашко І. та інші Політика України щодо країн Вишеградської четвірки: на шляху до кращого взаєморозуміння та добросусідства // Міжнародний центр перспективних досліджень. 2019 р. С.8-
21. Лізанець М. В. Українсько-словацьке транскордонне співробітництво: нові пріоритети розвитку у XXI столітті // Регіональні студії 2017 р. С. 30-32. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/10/7.pdf>
22. Остапець Ю.О. Парти́йна система Словаччини: проблеми функціонування та тенденції розвитку на сучасному етапі // Регіональні студії, 2021. № 24. С. 59-66. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.24.8>
23. Семаль В. Українсько-словацькі відносини. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/19943>
24. Безкоштовне житло для біженців в Європі. 2022 р. URL: <https://tsn.ua/ato/bezkoshtovne-zhitlo-dlya-bizhenciv-v-yevropi-de-ukrayincyam-shukati-prihistok-2035954.html>
25. Безкоштовного житла для біженців у Словаччині більше не буде. 2023 р. URL: <https://fact-news.com.ua/bezkoshtovnoho-zhytla-dlya-bizhentsiv-u-slovachchyni-bilshe-ne-bude>
26. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2024. Мінфін 18.04.2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
27. Влада Словаччини пропонує продовжити компенсацію житла українцям до кінця року 2023 р. URL: <https://uamedia.eu/politics/vlada-slovaccini-proponuje-prodovziti-kompensaciyu-zhitla-ukrayincyam-do-kincy-a-roku-5101>
28. Де отримати безкоштовну медичну допомогу для біженців у Словаччині. 2022 р. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/361/where-to-receive-free-medical-care-for-refugees-in-slovakia>
29. Допомога українським біженцям: уряд Словаччини ухвалив нове рішення. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/dopomoha-ukrajinskim-bizhentsjam-urjad-slovachchini-ukhvaliv-nove-rishennja-987256.html> (2023)

30. Доступ до медицини у Словаччині для українців. 2023 р. URL: <https://novyny.sme.sk/c/23251465/dostup-do-medycyny-u-slovachchyni-dlia-ukraintsiv.html>
31. Жителі Словаччини зібрали вже майже 4 мільйони євро на спорядження для України. 2023 р. URL: <https://suspilne.media/733599-ziteli-slovaccini-zibrali-vze-majze-4-miljoni-evro-na-snaradi-dla-ukraini/>
32. Інфолисток для осіб з України. 2022 р. URL: https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/Okresny%20urad%20Levice/OO/infoletak%20odidenci%20-%20ukrajinsky%20jazyk.pdf
33. Компенсацію за житло для українців у Словаччині продовжать 2023р. URL: https://zakordon.24tv.ua/kompensatsiyu-za-zhitlo-dlya-ukrayintsiv-slovachchini-prodovzhat_n2320050
34. Кошти за проїзд до роботи та волонтерство для біженців. 2023 р. URL: <https://novyny.sme.sk/c/22991062/koshty-za-proizd-do-roboty-ta-volonterstvo-dlia-bizhentsi.html>
35. Культурно-гуманітарна співпраця. 2023 р. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/kulturno-humanitarna>
36. Політичні відносини. Посольство України в словацькій республіці від 28.10.2020 URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spolupraca/politicke-vztahy>
37. Представляємо вашій увазі проект "ДПУ" 2023 р. URL: <https://sk-ua.org/uk/>
38. Словацькі банки для українців. 2023 р.. URL: <https://novyny.sme.sk/c/23252674/slovatski-banky-dlia-ukraintsiv.html>
39. Словацькому Кошице відбудуться Дні України. 2018 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2411771-u-slovackomu-kosice-vidbudutsa-dni-ukraini.html>
40. Словаччина готова допомогти зберегти культурні цінності України 2023р. URL: <https://suspilne.media/733599-slovachchina-gotova-dopomogti-zberegiti-kulturni-cinnosti-ukraini/>

41. Словаччина закрила програму допомоги біженцям. 2023 р. URL: <https://novyny.sme.sk/c/23269900/slovachchyna-zakryla-prohramu-dopomahaiemo-bizhentsiam.html>
42. Словаччина продовжила на рік тимчасовий захист для українців. 2024 р. URL: <https://minre.gov.ua/2024/03/04/slovachchyna-prodovzhyla-na-rik-tymchasovyj-zahyst-dlya-ukrayinciv/>
43. У Братиславі виготовляють свічки бійцям на фронт. 2023 р. URL: <https://novyny.sme.sk/c/23140966/u-bratyslavi-vyhotovliaiut-svichky-biitsiam-na-front.html>
44. Україна та Словаччина працюють над втіленням трьох масштабних проєктів в енергетиці та логістиці, - Юлія Свириденко в Братиславі 2023 р. URL: <https://me.gov.ua/news/details/ukraina-ta-slovachchina-pratsiuiut-nad-vtilenniam-trokh-masshtabnykh-proiektiv-v-energetytsi-ta-lohistytsi-yuliia-svyrydenko-v-bratyslavi>
45. Умови безкоштовного проїзду для українців зі статусом тимчасових біженців. 2023 р. URL: <https://refresher.sk/115884-umovy-bezkostovnoho-projizdu-dlja-ukrajinciv-zi-statusom-tymcasovych-bizenciv-z-1-lypnja-budut-zmineni>
46. Уряд Словаччини замість зброї допоможе Україні розмінуванням. 2023 р. URL: <https://www.dw.com/uk/уряд-словаччини-замість-зброї-допоможе-україні-розмінуванням-15-11-2023/a-66796465>
47. У Словаччині пройде тиждень. 2023 р. URL: https://lb.ua/culture/2023/08/29/572388_slovachchini_proyde_tizhden.html
48. Prytula K., Horga I. Cross-border cooperation of Ukraine with the EU countries: current challenges and possibilities «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine» (Protocol №3 as of 22 April 2019). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20190002.pdf>
49. Tovkanets A., Tovkanets O. Cross-border cooperation between Ukraine and Slovakia and its role in development european education. Premeny školy a učiteľské vzdelávanie v historickom kontexte a nové perspektívy prešov 2019. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39225/1/Cross-border%20cooperation%20between%20Ukraine%20and%20Slovakia.pdf>

50. Ukraine and V4 countries: promoting better understanding. Ukraine-Slovakia relations. International Centre for Policy Studies URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/sk_ppt.pdf

51. Accommodation in Slovakia for Ukrainians. 2023. URL: <https://www.ukraineslovakia.sk/uk/accommodation/>

52. Adapting Erasmus support for Ukrainian students and staff. 2022. URL: <https://esn.org/news/adapting-erasmus-support-ukrainian-students-and-staff>

53. Cash assistance 2024. URL: <https://help.unhcr.org/slovakia/uk/cash-assistance/cash-assistance-2024/>

54. Focus Economics Copyright 2024. URL: <https://www.focus-economics.com/>

55. OECD iLibrary logo\ 2024 OECD. All Rights Reserved. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/>

56. Report survey 2022 Ukrainian students abroad. URL: <https://esnukraine.org/news/report-survey-2022-ukrainian-students-abroad>

57. Support to study in Slovakia for students from Ukraine. 2023. URL: <https://www.mastersportal.com/articles/3053/support-to-study-in-slovakia-for-students-from-ukraine.html>

58. Temporary asylum (Dočasné útočisko) in Slovakia: how to apply and opportunities for Ukrainians. 2023. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1095/temporary-asylum-docasne-utocisko-in-slovakia-how-to-apply-and-opportunities-for-ukrainians>

59. Ukrainian universities won over 2,400 new international mobility projects within EU's Erasmus+ 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ukrainian-universities-won-over-2-400-new-international-mobility-projects-within-eu%E2%80%99s-erasmus_en?s=232

60. World Bank Open Data // World Bank Group All Rights Reserved 2024. URL: <https://data.worldbank.org/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Покроковий приклад освітнього обміну

Програма обміну студентами між Львівською політехнікою та Словацьким технічним університетом

1. Підготовка угоди: Університети підписують угоду про співпрацю, в якій визначають умови обміну студентами, тривалість навчання, а також критерії відбору учасників.

2. Оголошення програми: Офіційна інформація про програму обміну розміщується на сайтах університетів, а також розсилається через студентські організації та інформаційні бюлетені.

3. Відбір учасників: Заявники подають документи, такі як мотиваційні листи, рекомендації викладачів і транскрипти академічних результатів. Комісія з представників обох університетів проводить відбір на основі визначених критеріїв.

4. Навчання в приймаючому університеті: Відобрані студенти приїжджають до Словаччини, де проходять адаптаційний курс, знайомляться з культурою та традиціями країни, а також починають навчання відповідно до обраної програми.

5. Культурна інтеграція: Протягом семестру студенти беруть участь у різноманітних культурних заходах, відвідують музеї, історичні пам'ятки та місцеві традиційні свята, що дозволяє їм краще зрозуміти словацьку культуру.

6. Завершення програми: Після завершення навчання студенти отримують сертифікати про проходження програми, а також академічні кредити, які зараховуються в їхньому університеті.

7. Оцінка та зворотний зв'язок: По закінченню програми учасники заповнюють анкети для оцінки якості обміну та вражень від навчання і

культурної інтеграції, що дозволяє університетам вдосконалювати наступні програми.

*Цей покроковий приклад ілюструє, як освітні обміни сприяють розвитку міжкультурного діалогу, поглибленню знань про обидві країни, а також зміцненню взаємовідносин між Україною та Словаччиною.

Приклад підтримки українських біженців та переселенців у Словаччині

Крок 1: Вступ до Словаччини

Після прибуття до Словаччини, українські біженці отримують інформацію про процедури реєстрації та надання притулку. У Словаччині діють спеціальні пункти прийому, де можна отримати первинну допомогу, включаючи медичне обстеження та психологічну підтримку.

Крок 2: Реєстрація та оформлення документів

Біженці повинні зареєструватися в найближчому відділі поліції для отримання статусу тимчасового захисту. Цей процес зазвичай займає кілька годин. Під час реєстрації біженці отримують інформацію про права та обов'язки, а також про доступні ресурси.

Крок 3: Забезпечення житлом

Після отримання статусу тимчасового захисту українські біженці мають можливість отримати безкоштовне житло. Словаччина має спеціальні програми для розміщення біженців, зокрема в гуртожитках, або за рахунок приватних осіб, які готові надати безкоштовне житло. Місцеві організації, такі як «Червоний Хрест», активно допомагають у цьому процесі.

Крок 4: Доступ до медичної допомоги

Біженці мають право на безкоштовну медичну допомогу протягом перших кількох місяців перебування у Словаччині. Вони можуть відвідувати лікарів, отримувати необхідні вакцини та лікування. Психологічна підтримка також надається через державні та недержавні організації.

Крок 5: Соціальна підтримка та інтеграція

Словаччина організовує програми підтримки для біженців, які включають мовні курси, професійну орієнтацію та навчання. Це допомагає українцям адаптуватися до нових умов, знайти роботу та інтегруватися в суспільство. Місцеві НУО також пропонують різні програми для підтримки інтеграції.

Крок 6: Підтримка дітей

Для дітей біженців організовано навчання в школах. Словаччина забезпечує доступ до освіти для дітей, що дозволяє їм продовжувати навчання в безпечному середовищі. Спеціальні програми також передбачають психологічну підтримку для дітей, які пережили стресові ситуації.

Крок 7: Спільнота та підтримка

Місцеві громади і волонтери активно підтримують українських біженців через організацію різноманітних заходів, надання гуманітарної допомоги, а також створення платформ для спілкування між українцями та словачками. Це дозволяє біженцям відчувати підтримку та допомагає їм адаптуватися до нового життя.

Цей покроковий процес демонструє, як Словаччина надає комплексну підтримку українським біженцям і переселенцям, допомагаючи їм інтегруватися в нове суспільство та забезпечуючи їх основними потребами.

Харківський національний
Університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, пл. Свободи, 6
29 листопада 2024 року

Екзаменаційній комісії із захисту
магістерських робіт спеціальності
291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні
студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу студента спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Левчук Анастасії Михайлівни

на тему: «Українсько-словацькі відносини: регіональний вимір».

В сучасних умовах регіональна співпраця є ключовим механізмом для забезпечення стабільності та розвитку Центрально-Східної Європи. Після здобуття Україною незалежності її стабільні відносини зі Словаччиною є важливими для забезпечення регіональної безпеки. Українсько-словацькі відносини в регіональному вимірі становлять важливий компонент міжнародної політики. Аналізу ключових аспектів відносин між Україною та Словаччиною, визначенню ролі цієї взаємодії для регіональної безпеки й присвячена кваліфікаційна магістерська робота А. М. Левчук.

Тема магістерської роботи, обрана авторкою, заслуговує на схвалення, а її актуальність не викликає сумніву. Робота цікава й своєчасна, оскільки значення українсько-словацьких відносин у міжнародно-політичному контексті є важливим аспектом, що відображає не лише двосторонні зв'язки, а й роль двох держав у забезпеченні стабільності та безпеки в Центрально-Східній Європі.

Магістерська робота А. М. Левчук має чітко побудовану структуру і в повній мірі відповідає змісту. Вона складається з трьох розділів. Перший розділ присвячено висвітленню теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження. У другому розділі проаналізовано напрями економічного та регіонального співробітництва між Україною та Словаччиною. У третьому розділі досліджено особливості культурно-гуманітарного співробітництва між Україною та Словаччиною, зокрема соціальні програми підтримки українських біженців у Словаччині.

Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Разом з тим в роботі не використано даних досліджень словацьких авторів.

Робота не містить істотних недоліків, а сама Левчук А. М. може бути допущений до захисту та заслуговує на оцінку «добре» (вісімдесят).

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин та логістики
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Марченко І. С.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну магістерську роботу студента спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Левчук Анастасії Михайлівни
на тему: «Українсько-словацькі відносини: регіональний вимір»

29. 11. 2024

Левчук Анастасія Михайлівна вчасно підійшла до написання кваліфікаційної магістерської роботи, постійно відвідувала консультації за графіком, уважно дослухалася до порад керівника, виявила себе як старанна здобувачка вищої освіти, яка має схильність до наукового пошуку. Левчук А. М. обрала об'єктом свого дослідження актуальну тему – особливості українсько-словацьких відносин у регіональному вимірі, визначення основних факторів, що впливають на розвиток співпраці, а також виявлення можливостей для подальшого зміцнення зв'язків між обома країнами.

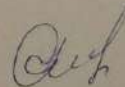
Під час роботи над темою авторка опрацювала великий обсяг джерел, періодичної наукової літератури та монографічного матеріалу з даної тематики, що дало можливість розкрити теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження, проаналізувати торговельно-економічні відносини між Україною та Словаччиною, їхню співпрацю в енергетичній сфері, регіональні проекти та ініціативи в межах прикордонного співробітництва, освітні та культурні обміни між країнами. Окремий підрозділ 3.3. присвячено аналізу соціальних програм підтримки українських біженців та переселенців у Словаччині після початку російсько-української війни, и, як слушно зазначає авторка, ця підтримка «охоплює різні аспекти – від надання житла та медичної допомоги до забезпечення доступу до освіти та працевлаштування» (с. 59), а «з початку повномасштабного вторгнення українсько-словацький кордон перетнуло понад 300 тисяч українців» (с. 59).

Зміст роботи, як і її оформлення, не викликають суттєвих зауважень. Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Мету дослідження було досягнуто, завдання, які поставлено на початку роботи, розв'язано в повній мірі.

Результати та висновки дослідження є обґрунтованими, спираються на цікавий фактичний матеріал, мають практичну спрямованість.

Вважаємо, що є всі підстави рекомендувати магістерську роботу Левчук А.М. до захисту в Державній екзаменаційній комісії.

Науковий керівник:
доктор історичних наук,
професор

Лиман С. І.